

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

№ 27/28

12. JUULIL

1930

Kõik suitsetavad

lemmikpaberosse

MIKAADO

25 tk. 25 senti.

Meie vabrikus tarvitatakse ainult kõrgeväärtuslikke ja värskaid tubakaid, seetõttu on saadused tarvitajate poolt väga nõuetavad.

Tubakatehas

H. ANTON & Ko.

*Parimad
paberossid
Eestis*

„Aino“

20 tk. — 35 snt.

A.-S. „Astoria“

Kõik suitsetavad lemmik-
paberosse

PALM

25 tk. 15 snt.

KAVALER

25 tk. 15 snt.

TALLINN

20 tk. 25 snt.

A.-S. „REGINA“

Teine vabaduseristi päev

Petseris, 28.—29. juunil 1930.

Möödunud aastal esimesele vabaduseristi päevale Narva oli kogunud 150 vabaduseristi kavaleri vaatama endiseid lahinguvälju, uurima siin peetud lahinguid ja uuendama endist lahingusõprust. Käesoleval aastal oli teisele vabaduseristi päevale Petseri kogunud vabaduseristi kandjaid poole võrra enam. Ka sõidutingimused olid käesoleval aastal soodsamad. Eelmisel aastal lubati vabariigi valitsuse poolt 50% hinnaalandus sõiduks raudteel. Tänavu kaitsemistri eestkostmisel vabariigi valitsus andis priisõidu raudteel. Et öömaja ja ülespidamine olid tasuta, ühtlasi oli muretsetud ka liikumisevahendite eest väljaspool raudtee piirkonda, seetõttu ei nõudnud ekskursionistide kaasatgemine peaaegu mingisuguseid kulusid.

Tallinnas koguneb vabaduseristi päevale sõitjaid 80 inimest, nende seas meie vanemad kaitseväelased kindralid: Põdder, Soots, Larka, välisministri abi hr. Schmidt, piirivalve valitsuse ülem kolonel Kurvits, õppeasutiste ülem kolonel Jaakson ja teised. Kindralid Laidoner, Lill ja Tõnisson olid varem juba ära sõitnud, olles 28.6. hommiku vara Petseris kohal. Ajakirjanikest sõitsid kaasa „Postimehe” poolt hr. Kanarik ja „Pävalehe” poolt hr. Animagi. 27.6. keskööks kogunesid kõik ekskursionistid osavõtjad Valka, kus nad asetati soomusrongile. Valgast algas sõit 28.6. varahommikul Petseri poole.

Võru jaamas oli ekskursionistidele vastas Võru osakond orkestriga. Petseri jaamas võttis vabaduseristi vendi vastu kaitsemistri abi kindral Lill, 2. diviisi ülem kindral Reek, 7. rügemendi ülem kolonel Kruus ja Petseri garnisoni ülem major Tuling. Peale selle olid ekskursionistidele vastu võtnud Petseri linna-

siooni vastu võtnud Petseri linna-
pea, maavalitsuse esimees ja teisi seltskondlike organisatsioonide esindajaid.

Kindral J. Laidoner

Vabaduseristi Vendade Ühenduse Keskuhatuse esimees ja Vabaduseristi päevade algataja.

Naiskodukaitse ühingu esindaja andis ekskursionistidele juhile kindral Põdderile ühe kimbu valgeid roose, öeldes seal juures

Vasakul: Kindral Reek toob Vabaduseristi kavalereid Petseri kasarmutesse. Esiplaanil kindral Reek, kolonel Kruus ja major Tuling. — Paremalt: Vabaduseristi vennad rivistatud Petseri kasarmu õues.

soojemaid tervitusi vabaduseristi vendade ilmumisel Petseri raiooni. 2. diviisi ülem kindral Reek rivistas üles kõik ekskursioonist osavõtjad osakondade kaupa Petseri jaamas ja muusika helidel sammus vabaduseristi vendade pere Petseri kasarmutesse, kus neile Petseri garnison oli üles ehitatud auvääravad vannikutest, oli kõigile magamisasemed ja kohvilaua valmis pannud. Kui igale osavõtjale oli tema voodi kättenäidatud ja end reisitolmust natukene puhastatud asuti kohvilauda, et kinnitada veidi keha eelseisvateks rännakuteks maastikul.

Rivikorras muusika saatel nagu jaamast kohale tulnud, nii liigutakse ka maastikule. Esimene peatus Petseri külje all kõrgustik 45,8 Suure-Tsaltseva küla juures. Kui kõik osavõtjad on esimesel koonduspunktil ülesrivistunud, võtab esimesena sõna vabaduseristi vendade ühenduse keskjuhatause esimees kindral Laidoner. Ta tervitab kõiki kokkutulinud vabaduseristi kavalere ühingu nimel, kriiputab alla, et ühine aade ja ühine eesmärk on see, mis meid vabadussõja tegelesi täna nii suurel hulgal siia on kokku kandnud. Eelmise aastaga võrreldes on meie kogu poolevõrra kasvanud. Pole kahtlust, et ta veelgi kasvab ja vajaduse korral meie organisatsioon moodustab tugeva võitlusmüüri, täis vabadussõja-aegset vaimu ja tahet meie riigi kaitsmiseks.

Esimese ettekande 2. jalaväe rügemendi vabadussõja-aegsetest lahingutest teeb kapten S ö ö t, kes isiklikult on need lahingud kaasa teinud ja kel veel võrdlemisi palju üksikasju rügemendi lahingutest on meelde jäänud. Kapten S ö ö t

teeb lühikese ülevaate 2. jal. rügemendi lahingute kohta, alates Tartust kuni Petseri vallutamiseni 1919. jaanuaris ja veebruaril algul. Rügement tungides kiiresti edasi Petseri suunas ja jõudes välja Oravani oli mitmetest vaenlase väeosadest ette jõudnud. Saades hiljem teateid, et mõned vaenlase väeosad tema seljaga umbes päevateekonna võrra kaugel tema järele liiguvad, oli rügement sunnitud lahinguid alustama nii enda ees kui taga. Nendest raskustest aitas aga üle meie juhtide külmaverisus ja leidlikkus, kui ka meeste hea meeoleolu Petseri vallutamise operatsiooni juhtimise ilma kaartideta. Mõnda edasi täiesti pimesilmi, ei teatud missugused külad seisavad ees ja kui kaugel asub Petseri. Võitlustahe oli aga meestel hea ja see võitis kõik raskused. Kiire ja ootamata löökidega kisti punastelt üks küla teise järgi kuni Petseri sattuski meie kätte.

Järgmise ülevaate 2. jal. rügemendi tegevusest annab praegune piirivalve valitsuse ülem kolonel Kurvits, vabadussõja-aegne 2. jal. rügemendi ülem.

Kolonel Kurvits kirjeldab seda olukorda milles rügement asus 1919. veebruaril alul kuni aprillini. Rügemendi Petseri jõudes olid mõned allüksused alles formeerimata ja seda tuli läbi viia lahinguväljal. Vastane koondas siia suuri jõudusid ja 25. veebruaril alustas ta tervel rindel pealetungi. Olgugi, et rügemendi osad tegid suuri jõupingutusi, aga ähvardava olukorra arenemine rügemendi tiibadel sundis neid tagasi tõmbuma ja Petseri ära andma, mida pärast tuli uuesti vallutada.

Kindral Laidoner teeb mõlematest referaatidest huvitavad ja sisurikkad kokkuvõtted, täiendades omalt poolt ettekandeid lisandustega üldise olukorra

misrügement on üles näidanud vabasteristi vendade peret oma ruumides vastu võttes. Kolonel Kruusi tervitat! 3-kordse elaguga.

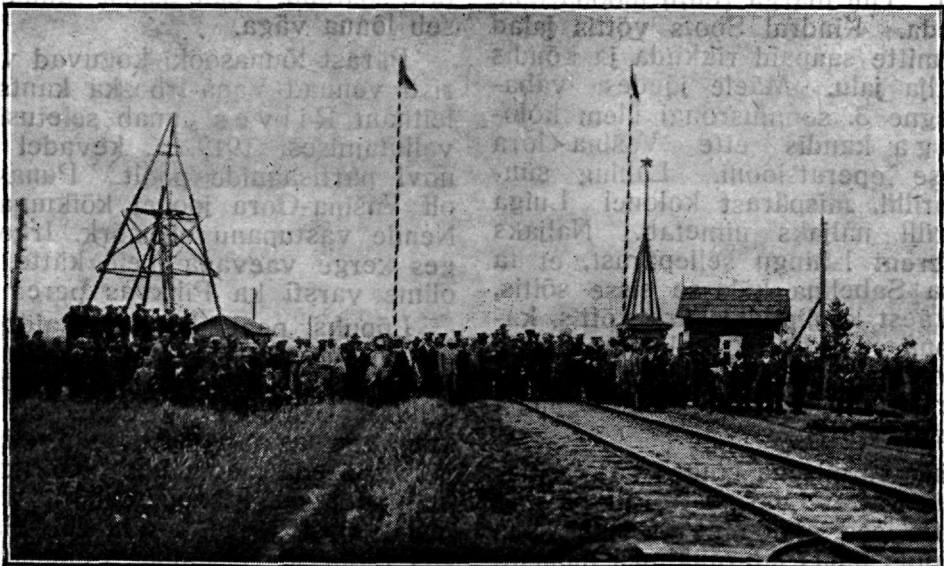

Vabasteristi vennad Vana-Irboška kantsil põlise tamme all.

kohta ja ettekandeid lahingu ajajärgude üldise hinnangu kohta.

Peale ettekandeid ühises lõunalaualas Petseri kasarmus kindral Laidoneri ette-

Lõpuks kindral Tõnissoni ettepanekul tervitavad oma vabadussõjaaegset ülemjuhatajat kindral Laidoneri elagu hüüetega.

Vabasteristi vennad riigipiiril.

panekul otsustati saata tervitustelegramm riigivanemale. Vabariigi valitsusele hüüiti 3-kordne elagu. Kindral Laidoner tänas 7. rügemendi ülemat kolonel Kruusi selle hea korralduse ja vastutuleku eest,

Peale lõunat tehakse ekskursioon soomusrongide lahinguväljale Suure-Patskovka küla taga olevatele kõrgustikkudele.

Soomusrongide lahingute kohta teeb

ettekande endine ja praegune 1. soomusrongi ohvitser kapten **Villemi**. Kapten **Villemi** annab esiteks lühikese ülevaate olukorrast **Petseri** rindel märtsi lõpul 1919. ja 2. soomusrongide dessandi poolt nende kiingaste kaudu, kus peal meie praegu asume. Peale skeemide on kapten **Villemi** veel kaasa toonud 1. soomusrongide rügemendis maalitud samaseid lahingumomente kujutavad õlimaalid. Ettekanne kujuneb juba sõna tõsisel mõttes piltlikuks, sest skeemide ja kohapeal näidatud maastiku kõrval tahavad nimetatud lahingutest meeleolu edasi anda lahingumaalid. Soomusrongide dessant vallutas tookord **Petseri**, haarates teda idast. Rindelt võtmiseks ei olnud meil küllaldaselt jõude. Soomusrongide dessandi haarav löök sündis punastele nii ootamata, et dessant jõudis varsti vastase patareini kõrg. 41,0 ja saades saagiks selle, jatkas ta **Petseri** linna vallutamist. Peale päevast matka pöördutakse **Petseri** linna ja ekskursion läheb **Petseri** kloostrit vaatama. Öhtul on linna pargis vabaduseristi kavalereide auks kontsert.

Esimesel päeval valitses soe päikeseküllane ilm. Teine päev aga algas vihmaga. Soomusrong viis meid **Vašina-Gora** alla. Tuli märga rohtu mööda mäe otsa ronida. Kindral **Soots** võttis jalad lahti, et mitte saapaid rikkuda ja kõndis kaasa palja jalu. Mäele jõudes vabandussõjaaegne 3. soomusrongi ülem kolonel **Luiga** kandis ette **Vašina-Gora** vallutamise operatsiooni. Lahing sündis 1. aprillil, mispärast kolonel **Luiga** selle aprilli naljaks nimetab. Naljaks ristas referent lahingu sellepärast, et ta üksi ratsa **Sabelina** külasse sisse sõitis, punaste käest kuulipilduja ära võttis, käsutades punaste sihturit seal juures enda hobust hoidma, seni kui tuli teisest küljest soomusrongi dessant ja 120 punast külas vangi võttis.

Sabelina võtmisega langes ka **Vašina-Gora** meie kätte. **Vašina-Goralt** paistab meile kätte see ajalooline veski, kus kindral **Soots** pidas läbirääkimisi punaste diviisiülemaga leitnant **Ritt'iga**. Kindral **Sootsile** tehti ettepanek see punaste diviisi ületuleku asi lühidalt ette kanda. Huvitavalt ja tabava humooriga kõneleb kindral **Soots** oma läbirääkimistest **Ritt'iga**, näidates ühtlasi maastikul seda võsa, kus nad kolonel **Sternbeck'iga**

koos **Ritti** ootasid läbirääkimisteks. Huvitavat ettekannet kuulatakse põnevusega.

Vašina-Goralt läheb sõit riigipiirile. Sõites läbi **Irboska** jaama paistab juba eemalt, et jaam on dekoreeritud. On seatud üles suur auvärv pealkirjaga: „Elagu Eesti“. Rahvast on jaama palju kogunud. Jaama ette on üles rivistatud kohalik kaitseliit, naiskodukaitse, tuletorje ja koolilapsed. Organisatsioonides kaasas lipud, lastel süled täis põllulilli. Rong peatub vähe jaamas ja liigub edasi piirile. Piiril piirivalve ülem kolonel **Kurvits** annab seletust kohaliku piiri valvamise kohta. Ekskursante huvitab pilk üle traataia. Häbelik vene piirivalvur vaatab meid alguses tuhmi pilguga ja kaob siis oma putka taha, kui meie poolt teda hakatakse päevapildistama. Piiril tehakse mõned ülesvõtted ja tulatakse soomusrongil tagasi **Irboska** jaama. Kindral **Laidoner** võtab jaamas kohalikke organisatsioonide tervitused vastu, mille peale istutakse veoautosse ja sõidetakse **Vana-Irboska** kantsile.

Nagu **Irboska** jaamas nii ka alevis on rahvast palju kokku tulnud. Vabaduseristi kavalere tervitavad kohalik kooliõpetaja, vallavanem ja üks kooliõpilane. 7. rügement on siia väliköörides lõuna ette saatnud. Peale senist rännakut maitseb lõuna väga.

Pärast lõunasööki koguvad vabaduseristi vennad **Vana-Irboska** kantsile, kus leitnant **Riives** annab seletusi **Irboska** vallutamisest 1919. a. kevadel **Kuperjanovi** partisaanide poolt. Punaste rinne oli **Vašina-Gora** joonel kõikuma lõõnud. Nende vastupanu oli nõrk. **Irboska** langes kerge vaevaga meie kätte. Samuti olime varsti ka **Pihkvas** peremehed.

Lõpuks peab kindral **Laidoner** ajaloolise referaadi **Vana-Irboska** kantsi asutamisest ja **Varjäägide** kaubateedest. Kindral **Laidoner** väidab, et **Irboska** kants on asutatud siis, kui siia juurde võis pääseda laevadega. **Irboska** oli üks tugipunkt sellel kaubateel mis Balti merest **Peipsi järve** kaudu üle **Sarmaatia** viis rikkasse **Büsantsi**. Sellepärast asus siia ka **Truvor**. 9. sajandil etendas nähtavasti **Irboska** eestlaste majandus-politilises elus tähtsat osa. Kindral **Laidoner** juhib tähelepanu sellele, et meie ajalugu algab ikka sakslaste tulekuga 13. sajandist, mille järgi tuleks nagu välja, et eestlastel enne sakslaste tulekut ajalugu

ei olnudki. Seda suunda on ajanud meil kõik sakslaste ajaloolased ja see on pääsenud ka ametlikult maksvusele. See saksa ajaloolaste vaatekoht pole aga muud kui ajaloo käigu moonutamine.

Tveri kubermangust venelasi ja pandi Irboskasse elama, et mitte näidata nagu oleks üks Vene riigi asutajatest vürstidest oma riigi rajanud eestlaste maale. Kindral Laidoner lõpetas oma huvitava

Vabaduseristi vennad Vashina-Goral.
Esiplaanil kindral J. Laidoner ja kindral J. Soots.

Eestlastel oli oma ajalugu juba mitu sajandit enne sakslaste siiatulekut. Eestlased mängisid tähtsat osa 9 sajandil Vene riigi rajamisel. Seda on katsunud ka venelased sumbutada ja kui omal ajal pühitseti Vene riigi 1000 aastast asutamist, siis toodi selleks puhuks Venemaalt

ettekande sooviga, et Eesti vanemad ajalooallikad saaksid läbi uuritud ja nende kaudu tõde meie vanema ajaloo kohta maksuma pandud. Kindral Laidoneri ettepanekul avaldati ekskursioonist osavõtjate poolt päeva korraldajate ja organiseerijate tänu.

Sõjakohtu korraldus.¹⁾

V. Saarsen.

K A V A: Sissejuhatus.

Sõjakohtu tekkimine ja areng kuni Maailmasõjani.

Sõjakohtud Eestis.

Kokkuvõte.

Sõjakohtute olemasolu on kestvalt kutsunud esile vaieldusi, kas õiguslikus riigis on vajadust üldkohtute kõrval ellu kutsuda ja alal hoida üht kohtu eriliiki — sõjakohtu.

Seaduseandjad, mõtteteadlased ja juristid neis vaieldusis on asunud kahele üks-teisele vastukäivale seisukohale.

Ühed eitavad sõjakohtute otstarbekohasust õigusemõistmises. Nad tõendavad, et:

- sõjakohus olevat seisuslik kohus ja selle tõttu iganenud, eriti uuemal ajal;
- teenistus sõjaväes on kodaniku üldkohustus ja seepärast ka ainult üldkohus on õigustatud sõjaväelisi süütegusid arutama;
- üldkohtutesse võidavat sõjaväeliste deliktide arutamisel kutsuda eriteadlasi, et kohtule õigusemõistmiseks tagada sõjaväe elu iseäralduste tundmise.

Toodud väidete pooldajad püüavad sõjakohtu ärakaotamisele ja ühise protsessuaalnormi maksmapanekule kohtu korralduses.

Teine vool leiab sõjakohtu kaudu võimalusi kaitsejõudude sisekorra ja distsipliini alalhoidu kindlustamiseks.

Sada aastat tagasi deklareeriti Inglise ülemkojas sõjakriminaalseaduse arutamisel, et sõjakohtute seaduslikkus tugineb kõigepealt nende olemasolu vajadusele.

Mõnikümme aastat hiljem kaitseb Saksa riigipäeval saadik Windhorst südilt sõjakohtute tegevust, rajades oma tõekspidamisi ajaloolisele pinnale.

Ta väljendas arvamist, et sõjakohtud on olnud lahutamatuks osaks relvastatud jõududest minevikus ja jäävad selleks kuni üldse püsib rahvaste enesekaitse tarvidus.

Eriti teravaks kujuneb võitlus sõjakohtute ümber meie päevil. Maailmasõda ja viimastel aastatel levinenud sotsialistlik ilmavaade tõid enesega riigi eluaval-

duste küsimusis suuri ümberhindamisi senistele tõekspidamistele.

See on puudutanud ka kaitsejõudude organisatsiooni ja sõjakohtuid.

Prantsuse sõjakohtute tegevuse karm hinnang parlamendis ja kirjanduses, sõjakohtute ärakaotamine Saksamaal tiivustab huvi, millega sõjakohtute vastased nüüd oma eesmärgile — sõjakohtu ärakaotamisele püüavad.

Järgnevate ideaalide sihiks on valgustada küsimust, kas meie kaitseväes sõjakohus seaduslikult on põhjendatud ja kas tema abistab meie kaitsejõudude lahingvõime tõstmist.

Enne lühike ülevaade sõjakohtute kujunemisest ja nende tegevusest Maailmasõjani.

Sõjakohtute instituut ajajooksul kujunes sõjaväe juhtide isiklikust võimust mõista kohut ja karistada alluvaid.

See oli nii antiikrahvaste juures ja keskajal, kui sõjavägesid komplekteeriti osaliselt palgalistest sõduritest. Nool aegul oli sõjaväe kõrgem juht ühtlasi kõrgemaks kohtunikuks sõjaväes.

Ta jagas oma võimu allapoole jerarhilises korras.

Tähtsamate asjade arutamiseks kõrgem juht kogus enese juure alluvaid ülemaid, kes täitsid siis kaasistujate — assessorite ülesandeid.

Süüaluse leidmine ja ülema-kohtuniku ette toomine oli kohustuseks erilisele sõjaväe politsei ülemale.

Sõjavägede koosseisu arvuline kasv võttis ülemalt varsti võimaluse isiklikult kohut mõista.

XVI-dal sajangul näeme Savoya hertsogi armees juba erilist kohtunikku nimetusega capitano della justitia. Selle ameti astutamise aktis leidub nõudmine, et kohtunik peab olema „palju lugenud, seaduse-tundja ja õiglane isik“.

Agaga mitte kauaks ei asenda väeülemat-kohtunikku üksik erikohtunik.

Juba XVI sajangu lõpul germaani riikides leiame 12-liikmelise kollegiaal-sõjakohtu, kus eesistujaks n. n. Šultheis.

Siin oli juba süüdistajagi olemas ametniku näol, kes teostas väeosa korra ja puhtuse järelvalvet.

Kohtuprotsess rajati vaieldusprotsessi põhimõttele. Ta oli avalik, toimetus süüalane ja kohtuotsus lõplik.

¹⁾ Ettekanne Kõrgemas Sõjakoolis sõjakriminaalõiguse alal.

Soome kaitseväe esindaja kindralstaabi kolonel Birger Helsingius'e lahkumise puhul.

Käesoleva kuu alul lahkus oma ametkohalt Soome kaitseväe esindaja Eestis, Lätis ja Poolas kindralstaabi kolonel B. Helsingius. Sündinud 1870. a. Lõpetanud Haminas Soome kadettide korpuse 1889. a., ülenatud nooremleitnandiks ja määratud teenistusse Peterburi Ihukaardi-väe Küttide rügementi (Leib-gwardii Jegerski polk). Õppis Nikolai Kindralstaabi Akadeemias 1894—1896; oli kuulajaks Sõjaväe Inseneri Akadeemias 1897—1898; omandanud c a n d. m a t. kraadi Helsingi ülikooli juures. 1899. a. määratud fortifikatsiooni ja kõrgema matemaatika õpetajaks Soome Kadettide Korpuse, kus teenis kuni Soome vägede deformeerimiseni 1903. a. Ülenatud leitnandiks 1893, alamkapteniks 1899, kapteniks 1900, kol.-leitnandiks 1901, koloneliks 1922. a. Viibides 1903.—1919. a. reservis, esindas Soome paberitööstust Venemaal. 1919. a. nimetati Soome kaitseministeeriumi relvastusosakonna ülemaks. 1920. a. määratud kaitseväe esindajaks Lätti, 1921. a. Eesti (endise koha alalhoidmisega), 1926. a. Poola, endiste kohtade alalhoidmisega.

Kindralstaabi kolonel B. Helsingius.

Olles Soome kaitseväe esindajaks Eestis on kol. B. Helsingius siin võitnud tõsise lugupidamise ja sõpruse. Soovime temale tulevikuks kõige paremat.

Sellest ajajärgust on teada juhud, kus süüdlase üle kohut mõistis terve väeosa.

Tehti seda õige tõsistel juhtudel, kui kaalul oli väeosa au. Harilikult karistati süüdlast surmaga. Otsus täideti samas, rivi ees, ja selle moraalne mõju väeosale oli määratu.

Romaani riikides, eriti Prantsusmaal seisid ametis erilised „prevots des marches“, kes võisid süüteoalt tabatuid karistada isegi surmanuhtlusega.

Rootsi kuninga Gustav Adolphi 1621. a. seadus tõi sõjakohtute korraldusse põhjaliku muudatuse.

Selle järele sõjakohus saab kaheastmeliseks: väeosa kohus ja n. n. kindralkohus.

Väeosa kohtu otsus omab seadusliku jõu peale konfirmatsiooni väeosa ülevalt,

kuna kindralkohus on edasikaebuseks väeosa kohtu otsuse peale.

Vaielusprotsessi asemele kujuneb juurdlusprotsessi vorm, kus kuriteo kindlakstegemiseks toimetatakse eeluurimist.

Ühes kohtukorraldusega areneb ka materjalseadus, mis määrab ära süütegudele vastavalt karistusenormid.

Gustav Adolphi sõjakohtu artikulid said aluseks suurtes riikides maksmahakanud sõjakohtute korraldusile, nagu seda olid 1712. a. Preis, 1683. a. Taani, 1665. a. Prantsuse ja XVIII sajangu alul antud Vene seadused. Kohtumõistmise kõrval sõjaväelaste üle need seadused määravad ära veel tsiviilkodaniku vastutusele võtmise korra sõjakohtu poolt teatud süütegude eest.

Sii kuuluvad riigi äraandmine, salakuulamine vaenlase kasuks, valitsusvõi-

mudele vastuhakkamine sõja korral ja röövimine.

Sõjavangidest ja vaenlase maa kodanikkudest need seadused ei kõnele, kuna neil ei loetud tol ajal õigusi ja iga väejuht karistas neid oma võimuga, ilma kohtuta.

Ludovik (Louis) XIV ajal Prantsusmaal asutatakse 6 ohvitserist koosnev sõjakohus — *Conseils de guerre*, milline nimetus püsinud tänini. Need kohtud asusid rahuajal komandandi valitsuse ja sõjaajal brigaadide juures. Kohtu liikmeteks on kuus väeosa ülemalt määratud ohvitseri ülema enda eesistumisel. Kohtule alluvad distsipliini ja sisekorra süüteod rahu- ja sõjaajal.

Eeluurimist toimetab sergeant-major, kes kohtus kannab ette juurdlusmaterjali ja oma arvamise. Kohtuotsus on lõplik ega kuulu appellatsioonile ei kasseerimisele.

Üksikkohtunikud — *prevot* — hoiavad alal oma jurisdiktsiooni tsiviilkodanikkude suhtes.

Sõjaajal, tingitud kiirest kohtumõistmise vajadusest, vähendati kohtuliikmete arvu ja väeosa ülemalt määratud koosseisus alustas kohus oma tegevust otsekohe.

Otsus täideti ajaviitmata.

See on sõjaväljakohtu algtüüp.

XVIII sajangul omas Prantsuse vägede ülemjuhataja õiguse karistada väejuhtusid, kuid ja röövleid, kuna iga ülem oli kohustatud sõjariistadega maha suruma sõjaväljal vastuhakkamise või lahingust põgenemise.

Prantsuse revolutsioon paiskas XVIII sajangu lõpul ümber seni maksnud riigikorra ja tõi uuendusi ka sõjakohtu korraldusse.

Said alguse süüdistaja ja kaitsja institutid. Mõlemile antakse edasikaebuse õigus kassatsiooni korras. Selleks luuakse riviohvitseridest koosnev revisjoni-kohtud — *Conseils de revision*. Asja arutatakse avalikult ja kohus otsustab oma sisemise õiglustunde põhjal.

Maailmasõjani olid suurtes riikides sõjakohtute korraldused rajatud järgmistele seadustele:

- Prantsusmaa. „Code de justice militaire pour l'armée de terre“ 9. juuni 1857, täiendatud 18. mail 1875.
- Inglismaa. „Army disciplini and regulation Act“ 24. juuli 1879. a.
- Preisimaa. „Strafgerichtsordnung für das Preussische Heer“ 1872. a.

— Venemaa. „Svod voennõh postanovleni“ XXII ja XXIV raamatud. 1867. a.

Need seadused määravad kindlaks sõjakohtu kompetentsi rahu- ja sõjaajal.

Sõjakohtule alluvad:

- sõjaväelased (mõnes riigis rahuajal ainult sõjaväeliste süütegude eest);
- sõjaväe ametnikud (*Militär Beamten*, *Employes militaires*) (Inglismaal alluvad ainult siis, kui väeosa on „mere taga“);
- isikud, kes sõjaväega kaasas käivad: teenijad, kaupmehed, ettevõtjad jne.;
- väljamaa ohviserid (Saksa seadus mainib neid, kusjuures kohtu alla andmine sündis keisri loal);
- sõjavangid;
- vaenlase maa elanikud (Prantsuse seaduse järgi);
- salakuulajad.

Enne maailmasõjaaegne Vene keisririigi sõjakohus oli üldjoontes ehitatud Lääne-Euroopa eeskujule.

Kauges minevikus maksis ka siin väeosade ülemate isikuline kohtu- ja karistusvõim, mis kuulus „golova'le“, ehk „põrutšiku polkovogo oboza“.

Mihail Feodorovitši aeg tõlgiti Gustav Adolfi artiklid, kuid need ei hakanud maksma kuni Peeter I-eni, s. o. sada aastat hiljem.

Sõjaväljakohtute asutamiseks leiame esimesi määrusi Venes 1812. a., mis hiljem Nikolai I aeg täiendati Prantsuse eeskujul.

Muudatuse Vene kohtute korralduses tõi Aleksander II kohtute ümberkorralduse seadus 1867. a.

Ilmub „Voenno-Sudebnõi Ustav“.

Sõjakohus omab kolm astet:

- polgu,
- sõjaringkonna- ja
- peasõjakohus.

Mõningate muudatuste ja täiendustega see jaotus oli maksev kuni enamlike riigipõördeni 1917. a. Kohtule alluvus erines selle poolest, et Venes võis väeosa ülem anda sõjakohtu alla ka eraisikuid, kui nad olid ühiselt sõjaväelastega toime pannud süüteod.

Maailmasõda nõudis sõdivatelt riikidelt seni nägemata jõupingutusi ja sõjariistade alla kutsuti miljoneid kodanikke. Arusaadavalt kasvasid seadusest üleastumise juhud armeedes, mis andis sõjakohtutele erakorralise ja pingutava töö.

Prantsusmaal pami kindral Joffre 6. septembril 1914. a. maksma määruse „Cours martiales“ kohta, kus kohtunikke 3, otsuse täidesaاتمne silmapilkne. „Cours martiales“ omasid õiguse elu ja surma üle, ja umbes aasta jooksul olid nad teinud 109 surmaotsust.

Kuna „Conseils de revision“ muudeti ära, siis tundus „Cours martiales“ õigusemõistmises valusaid puudusi. Ka olid eksimused kohtu alla andmises sagedased. 1915. a. leidis nende kohtute tegevus Prantsuse parlamendis terava kriitika ja kindral Joffre oli sunnitud 6. apr. 1916. a. nende tegevuse lõpetama.

18. aprillil 1916. a. Prantsuse sõjaminister käseb oma cirkulariga „Conseils de guerre“ kompetentsi alal hoida ja 1918. a. algul seati jalule „Conseils de revision“ tegevus, kui olid õnnelikult läbi elatud rahutuste ajad 1917. a. suvel, kus uuesti teotsesid sõjaväljakohtud ja raskendatud oli edasikaebuse kord ja armuandmine.

Sõjaoludes pidid kõik riigid suure hoolega oma vägede distsipliini ja lahingväärtust alal hoidma, mis eriti raskeks muutus sõja massiliste koosseisude ja sõja pikalevenimise tagajärjel.

Sellepärast peab arusaama sõjakohute karmusest, mille all mõnikord kannatasid võib olla ka vähema süüteo korrasaatjad.

Sõja lõppedes hakati igalpool otsima teid, kuidas tuua sõjakohute tegevusse parandusi ja uuenduste pooldajate äärmine tiib on kõikides maades hakanud nõudma sõjakohute täielikku ärakaotamist.

1920. a. 17. augusti seadusega on see läbi viidud Saksamaal, kus sõjakohud alale jäävad ainult sõjaajal, rahuajal aga ainult sõjalaevadel.

Selle seaduse §§ 2 ja 3 annavad kõikide seni sõjakohutule allunud isikute süütegude arutamise üldkohtutele ja karistamine sünnib riigis maksva üldmaterjalnormi põhjal.

Süüteod, mille karistuseks arest, kuuluvad n. n. Schöffentele kohtule, kus eesistujaks ametkohtunik ja kaasistujaks 2 kohtunikku, neist üks võib olla naine. Suuremaid asju lahendab „Strafkammer“, kel õigus karistada vangistusega kuni 5 aastani.

Asju, mis seotud riigi äraandmisega, vaatab läbi riigikohus.

Riviülema omavad õiguse ainult kõige väiksemate üleastumiste puhul alluvaid

distsiplinaarselt karistada ja siingi on viimastele võimalus antud appellatsioonikorras asja sisulist ümberotsustamist nõuda Landgericht'is.

Siit näeme, et Saksamaa õigusemõistmises sõjaväeliste süütegude puhul on asunud väga radikaalsele teele.

Meie sõjakohtud on pärit Vene seaduseandlusest, seega üldkujus rajatud kuningas Gustav Adolphi artikulele.

Materjalseadusena meil esineb sõjaväe seaduste kogu (Svod vojennõh postanovleni) XXII raamat ja protsessuaalnõuandena sama seaduste XXIV raamat.

Selle järele teostavad meie kaitseväe õigusemõistmist rügemendi (end. polgu) kohtud, sõjaringkonnakohus ja Vene kõrgema sõjakohtu asemel riigikohtu kriminaalosakond.

Sõjaajal võib ellu kutsuda sõjaväljakohtuid.

Rügemendi kohus koosneb eesistujast ja kahest liikmest. Temale alluvad sõdurite vähemad süüteod, mis ei ähvarda õiguste kitsendamise ja kus kahju alla 1000 krooni.

Sõjaringkonnakohus koosneb alalistest riigikohtu poolt määratavatest ja ajutistest liikmetest, keda nimetab kaitseminister.

Sõjaringkonnakohtule alluvad:

- 1) kõik kindralite ja ohvitseride kuriteod;
- 2) need sõdurite süüasjad, mis ei allu rügemendikohtule;
- 3) juhud, kus kuriteost koos kaitseväelastega võtnud osa eraisikud;
- 4) asjad, kus rügemendi ülem ei ole nõus rügemendikohtu otsusega või kui kahjusaja (mitte kohtualune) kaebab edasi rügemendikohtu otsuse peale.

Riigikohtu kriminaalosakonna kui kõrgema sõjakohtu võimkonda kuulub:

- 1) kassatsiooni kaebuste ja prokuröri protestide läbivaatamine;
- 2) erakaebuste ja protestide läbivaatamine;
- 3) asjade uuesti ülevaatamise palvete otsustamine;
- 4) kohtu alla andmine erijuhtudel.

Need on meie korralised sõjakohtud.

Erakorralisena esineb sõjaajal sõjaväljakohus, kellele alluvad:

- 1) salakuulajad ja vaenlase agendid, kes vabariigi vaenlase ülesandel ja selle kasuks töötavad.
- 2) mässajad ja mässule õhutajad;

- 3) põletajad, röövlid, riisujad, vägistajad ja tapjad, väljaarvatud tapmine romantilistel põhjustel;
- 4) vabariigi ja valitsuse kohta kuritahtlikkude ja valeandmete levitajad;
- 5) kõik, kes kaitseväe tegevusele teevad takistusi ehk kes kõlbmatuks teevad kaitseväe varustuse ja toidumoonaga tagavarad;
- 6) kes hävitavad või rikuvad telegraafi, raudteid, telefoni;
- 7) kes sõjariistus vastu hakkavad, kes tungivad kallale tunnimehele;
- 8) väejoosikud ja käsu täitmata jätnud.

Sarnane on kokkuvõtlikult meie sõjakohtu korraldus ja temale alluvus.

Maksev seadus paneb kohtumõistjateks sõjaväelasi ja alistab kohtule peamiselt sõjaväelaste kuriteod.

Sellest ei saa järeldada, nagu oleks meie sõjakohus erakorraline kohus (väljaarvatud sõjaväljakohus) või seisuslik kohus.

Viimane pole ta juba selle tõttu, et vabariigis seisusi ei ole, järelikult ei saa olla ka seisuslikku kohut.

Sõjakohus on korraline erikohus, nagu seda võivad olla alaealiste, tolli-, töö- ja muud kohtud.

Sõjakohtu olemasolu pole vastukäiv meie põhiseadusele. Põhiseaduse § 74 keelab rahuajal erakorraliste kohtute asutamise.

Sõjakohus on loodud eriomadustega süütegude jaoks, ta pole erakorraline, nagu seda ei ole teised üldkohtust erinevad kohtud, mis asutatud võivad olla eesmärgiga, et teatud liiki asju arutaks ja otsustaks kompetentsem ja otstarbekohasem kohus.

Kõik meie sõjakohtud on seni oma ülesandeid täitnud maksvate seadustega kokkukõlas ja nende tegevus ei ole kutsunud esile põhjendatud nurinat, nagu seda leiame Maailmasõja päevil Lääne-Euroopa riikides.

Ometi ka meil on hakatud nõudma, võib olla lääne mõju, sõjakohtute ärakootamist ja sõjaväeliste asjade arutamise üleviimist üldkohtu alla.

Seda küsimust käsitleb 1921. a. ajakirja „Õiguse“ veergudel ja 1924. a. araabitud õigusteadlaste päeval tuntud ja lugupeetud jurist F. Karlson.

„Õiguses“ ilmunud kirjatükis „Meie sõjakohtu reform“ puudutab lugupeetud F. Karlson kõigepealt sõjaväljakohtute

korraldust ja leiab selle olevat hädaabinõu, mida riik siis tarvitab, „kui tal rasketel sõjaoludel mingit teist kiiret abinõu käepärast ei ole, et oma sisemiste ja väliste vaenlaste vastu võidelda“.

Sellest väitest on selge riigi õigus seda „hädaabinõu“ tarvitada, nagu üksikül isikül hädakaitse seisukorras lubatud on isegi seadusevastast tegu korda saata, kui oht on efektiivne.

Sõjaväljakohtu alla andmise juures esineb nõue, et süü peab olema „päevaselge“.

Lugupeetud F. Karlsoni seisukohalt on see mõiste vaielust lubav.

Ta küsib, kes peab tegema otsuse selle üle, kas asi on päevaselge või mitte, ja väidab, et ühele võib asi päevaselge olla, teisele mitte.

Veel esitab lugupeetud F. Karlson sõjaväljakohtute kahjuks mõned juhud, kus selle kohtu poolt süüdi mõistetud isikud hiljem sõjaringkonnakohtus õigeks on mõistetud.

Tohiks küll vähe vaielusi lubada süü selguse küsimus. Kui sõjaajal tunnimehe mahalaskja, raudteesilla või telefoniposti hävitaja võetakse kinni teo pealt, siis on kurjategija süü kindel ja ta allub sõjaväljakohtule.

Muidugi on mõeldavad sõjaväljakohtu eksimused sarnasel määral ja kujul, nagu seda käsitleb oma raamatus „Sõjakohtute kuriteod“ prantsuse publitsist R. Reau (Les Crimes des Conseils de guerre).

Ta kirjeldab prantsuse sõjaväes aset leidnud süütute või väheste süütegude eest karmi nuhtlusega karistatud juhtumeid ja nõuab sõjakohtute ärakootamist.

Aga kus on kindlustus, et ka üldkohtud, kui neile üle anda sõjaväelaste kuriteod rahu- ja sõjapäevil, jäävad täielikult vabaks eksimustest ja ialgi ei karista süütuid või annavad õigeksmõistva otsuse seal, kus süü päevaselge?

Sõjaväljakohtu kaotamisega riik annab oma käest ära ühe mõjuva abinõu, millega ta erakorralisel ajal peab võitlema oma olemasolu eest.

Seda ei või teha ükski rahvas, kes iseisvana tahab püsima jääda.

Minnes üle meie rügemendikohtu korralduse vaatlemisele märgib lugupeetud F. Karlson selles rea olulisi puudusi, millele vastu vaielda ei saa ja mis nõuavad parandusi.

Rügemendi ülem on kohtu alla andja ja ka otsuse kinnitaja. Tema määrab rüge-

mendikohtu liikmed, süleb kohtu üksed, kui peab seda tarvilikuks.

Tervest kohtumõistmise toimingust läbistub rügemendi ülema isikline seisukoht alluva süüteo hinnangul.

Õigusemõistmise algnõue ei salli sarnasel kujul ülema impeeriumi.

Eesti seaduseandlus ongi rügemendikohtus juba olulisi parandusi teinud, lubades näiteks kaebealusele kohtusse tuua kaitsja, mida Vene seadus ei tunnud.

Suurim pahe — edasikaebuse võimaluse puudumine rügemendikohtu otsuse peale nõuab kindlasti kõrvaldamist.

Ei saa pidada õigustatuks rügemendi ülema ainuõigust edasikaebuses, vaid seda tuleb anda ka kaebealusele igal juhul.

Sest üheks õigusemõistmise alusmüriks on mõlemate poolte, süüdistaja ja kohtualuse, üheõiguslikkus oma seisukohade tõendamiseks kasutada kõiki seaduslike võimalusi, ka edasikaebust kõrgemale kohtule.

Karmilt arvustab lugupeetud F. Karlson ka sõjaringkonnakohtu ja leiab, et selle tegevus kannatab vananenud protsessi normide all.

Aga teisel leiame sama autori tõenduse, et „vastuvaidlemata on nimetatud kohus väga häid tagajärgi saavutanud neil üllirasketel oludel, milledees tema Eesti iseseisva riigi loomisest peale pidi töötama, mille juures tema peale kõige raskemad ja vastutusrikkamad ülesanded kuritegevusega võitlemises pandi.“²⁾

Mõjukalt sõjakohtu kasuks kõneleb see osa lugupeetud F. Karlsoni tööst, milles tema puudutab distsipliinivastaseid süütegusid ja nende alluvust kohtule.

„Seda sõjaväe elu õrna külge, distsipliini, millel on põhjanev tähtsus sõjaväe elu kohta eraisik-võhik ka kõige parema tahtmisega küllalt ei suuda õigesti hinnata ega selel kaitseks ka küllalt mõjuvalt välja astuda.“³⁾

1921. a. kokku võttes oma seisukohti sõjakohtu reformi küsimuses nõuab lugupeetud F. Karlson ainult väljakohtute ära kaotamist.

Erandina võivad väljakohtud toimida eriseaduse põhjal edasikaebumise võimalusega sõjakohtu teise astme ja otsuste revideerimise võimalusega pärast sõjaväe lõppu.

Seega on väljakohtute likvideerimise

nõue F. Karlsonil veel poolik. Rügemendi ja sõjaringkonna kohtute suhtes nõuab F. Karlson nende ümbermoodustamist, kus juures üldkuriteod peaksid alluma üldkohtule. Ainult distsipliinivastased asjad jääksid sõjakohtute kompetenssi.

Sõjakohus oleks kahe astmeline.

Esimele kuuluvad distsipliinivastased kuriteod, mille eest karistuseks ei ole õiguste kitsendamine ja teisele astmele viimast liiki kuriteod. 1924. a. ärapeetud õigusteadlaste päeval esineb lugupeetud F. Karlson referaadiga „Sõjakohtu korraldus“.

Siin on referendi nõudmised juba palju radikaalsemad. Rõhutades sõjakohtude erakorralikkuse ilmet, säeb referent nende olemasolu vastuolusse põhiseadusega, kuna viimane ei luba rahuajal esineda ühelgi erakorralisel kohtul.

Veel kord analüüsides sõjakohtute puudusi, millest jutte olud eespool, referent teeb ettepaneku:

- 1) Sõjakohtud kaotatakse ära. Erand — sõjaajal, eriseaduse põhjal ja otsuse revideerimisega peale sõja lõppu üldkohtus.
- 2) Kõik sõjaväelaste üldsüüteolised asjad arutab üldkohus.
- 3) Distsipliinivastased asjad alluvad: endised rügemendi — rahukohtunikule. Endised sõjaringkonna kohtu — rahuokogule.
- 4) Distsipliinivastaste süütegude arutamist üldkohtus võtab osa kaks sõjaväelast-ohvitseri.
- 5) Üldkohtud toimivad distsipliinivastaste süütegude arutamisel üldprotsessi normide põhjal, kuid karistus määratakse erinuhltusseadustiku alusel.

Need lugupeetud F. Karlsoni seisukohad tuletavad meelde Saksa sõjaväe kohtupidamises maksvat uut korda.

Selle vahega, et meil soovitatakse moodustada distsipliini asjade arutamiseks nõnda öelda sega-kohtu, kus eraisikute-kohtunikkude kõrval kaasistujateks ohvitserid.

Saksamaal alluvad kõik sõjaväelaste kuriteod eranditult üldkohtule, kus õigusemõistmine kohtunikkude-eraisikute eraisikute kätes.

Samal õigusteadlaste päeval kuuleme sõjaprokuröri kolonel Trankmanni vastuväielusi referendile.

Küsimuses, kas meie sõjakohtud on põhiseaduse sõna ja mõtte poolest lubatud kohtu liik, vastab sõjaprokurör jaatavalt,

²⁾ „Õigus“ 1921. a. lk. 192.

³⁾ „Õigus“ 1921 a. lk. 193.

toonitades, et sõjakohus meil on korraline kohus, kelle olemasolu kohta ei maksa põhiseaduse keeld, mis räägib erakorralisest kohtust.

Puudused, mis toodud referendilt, tulevad kõrvalda, aga need Vene seaduste omapärast tingitud puudused ei põhjusta ja ei kinnita sõjakohtute ärakaotamise nõuet.

Ühel arvamisel sõjaprokuröri ja Tartu ülikooli kriminaalõiguse professor Saarmann, kes pooldab sõjakohtuid ja nõuab ainult üldsüütegude eraldamist üldkohtule.

Kohtumõistjateks sõjakohtutes prof. Saarmann tahab näha sõjaväelasi-eriharidusega, kuna sõjaväe ülima impeeriumi kohtuasjades tuleks kärpida distsiplinaarvõimu laiendamise arvel.

Nõnda on ka meil õigusteadlaste päeval esinenud ühelt poolt sõjakohtute ärakaotamise nõudmine, mille kandjaks tuntud õigusteadlane ja teiselt poolt toodud väga põhjendatult sõjakohtu olemasolu vajadus, eeldusega et kõrvaldatakse sõjakohtu korralduses neid puudused, mis võõrsilt päritud ja meieaegse õigusemõistmisega vastolus.

Peatume veel teeside juures, mis ülesseatud vabariigi valitsuselt kriminaalkohtupidamise seaduse eelnõu väljatöötamiseks moodustatud erikomisjoni poolt.

Kõige pealt tuleb märkida, et komisjon nimetab sõja ja allaealiste kohtuid erikriminaalkohtuteks, s.o. korralisteks kohtuteks.

Komisjon, kuhu ei kuulu sõjakohtu esitajad määrab: ⁴⁾

- 1) Sõjakohus tuleb alalhoida: Rahuajal temale alluvad ainult sõjaväelaste distsipliinivastased süüteod, auhaavamised, ähvarduste tarvitamine sõjaväelaste vahel, või süüteod mis toimepandud kohuste täitmisel.
- 2) Mõeldav on, et sõjakohtute aset võivad täita üldkohtud. Et aga sõjakohtud tuleksid tingimata asendada üldkohtuga, seesugust järeldust teha ei saa.
- 3) Sõjakohus on korraline erikohus ja tema olemasolu põhiseaduse järele lubatud.
- 4) Sõjakohtu esimees, liikmed ja sõjakohtu uurijat nimetatakse ametisse

⁴⁾ Kriminaalkohtupidamise seaduse teesid. lhk. 40.

põhiseaduse § 69, 70 ja 71 ettenähtud korras.

Ühenduses komisjoni teesidega tuleb järeldada et meie sõjakohtute vastased pole toonud küllaldaselt põhjendatud ja uskumapanevaid motiive sõjakohtu ärakaotamise kasuks.

Aga mis peasi. Seni ei ole tõendatud, et üks kord, kus kõik sõjaväelased alluksid üldkohtule, oleks parem meie kaitsevõimude lahingväärtuse määramisel.

Et ta soodsamini praegusest kasvataks ja arendaks väetüskuste võitlusevõimet ja seega paremini taotleks kaitseväärtust.

Saksamaa korda ei või meie omale seada eeskujuks. Peab meeletama, et see riik sunnitud on pidama arvuliselt piiratud sõjaväge.

Juba see asjaolu kõneleb siin üldkohtute kasuks, et võimalikult kõik lubatud arv sõjaväelasi saaks kasutatud vaid neil ametkohtadel, mis otseselt seotud lahinguvõimudega.

Sellele tuleb ohvriks tuua sõjakohtu olemasolu.

Teiselks ei või kümneaastane Saksa kaitseväge kogemus meid veendunult viia sõjakohtude ärakaotamisele, kuna nende juures esineb juba praegu kahtlejad autoriteedid, kes küsivad, kas on praegune kord otstarbekohane eriti kiire ülemineku puhul rahu olukorrast mobilisatsioonile ja sõja ajal.

Ükski teine riik ei ole sellele teele sõjakohtu küsimuses veel asunud.

Õeldust kokkuvõtte:

- 1) Sõjakohus on oluline osa kaitseväge tervikus. Ta on meie põhiseadusega lubatud korraline erikohus.
- 2) Sõjakohtu organisatsioonis, samuti seni maksvas Vene sõja nuhtluseadustikus esineb puudusi, mis vajavad kõrvaldamist seadusandlisel teel sel määral, kui see vastab meie kaitseväge sisekorra ja distsipliini alalhoiu nõuetele rahu ja sõja ajal.
- 3) Sõjakohtu ärakaotamise kasuks toodud teooria pole kusagil veel selle võrra veenvaid tulemusi andnud, et tohiksime seda katsetada meie väikses kaitseväes.

Sõjaolukord ja riigi saatuse otsustavad silmapilgud, samuti kaitseväge olu omapärased nõuavad sarnaste abinõude tarvitusele võtmist, millele teoreetiliseit, eriti humaansuse seisukohalt küll sageli võib vastu rääkida.

Aga kui need abinõud päästavad seisukorra — siis on nad õigustatud.

See on maksev ka sõjakohtu suhtes, nagu sada aastat tagasi väideti Inglise ülemkojas ja ükski elujõuline rahvas ei või oma karistusvõimu valesti tarvitamisega pöörata kahe teraga mõõka oma enese vastu.

Allikaid:

1) Kriminaalkohtupidamise seaduse teesid. Kohtuministeeriumi väljaanne. 1928.

- 2) Ajakiri „Öigus“ 1921. Nr. 11/12. 1924. Nr. 3.
- 3) Kuzmin-Karavajev. Voennougovnoe pravo.
- 4) D. Ognev. Voennaja podsudnost.
- 5) I. Sendzиковski. O voennom sude v voennoe vremja.
- 6) P. Renouvin. Da juridiction des Conseils de guerre.
- 7) R. Reau. Les Crims des Conseils de guerre.
- 8) Strafprozessordnung.

Saksa „Adelreichswehr“ ja selle ühendused R K K A -ga.

Hiljutisel Saksa riigikaitse eelarve arutamisel rõhutas kindral Groener, et ta endise sõjaväe traditsioonide praeguses Reichswehris alalhoidmist eriliselt tähtsaks peab. Selle ministri väljenduse puhul tähendab nüüd „Berliner Tageblatt“ omalt poolt, et vana Preisi sõjaväe „feodaalsemate rügementide“ traditsioon-kompaniides ja eskadronides kõvasti kinni peetavat ka perekondlikkudest traditsioonidest. Omas 6. juuni numbris toob tähendatud leht ette järgmised näited:

Potsdamis asuva 9. jalaväe rügemendi 1. kompaniis, kus hoitakse alal 1. jala kaadriväe rügemendi traditsioone, on kompaniülemaks kapten krahv Schverin ja ohvitserideks ülemleitnandid von Treschkov ja von Krosigk ning leitnant von Vangenheim. Sama rügemendi 9. kompaniis, mis enesest kujundab vana kaadriväe 1. Grenadeeride rügemendi ehk „Alexandriinerite“ traditsioonkompaniid, on kompaniülemaks krahv zu Stolberg-Stolberg ning ohvitserideks ülemleitnandid, resp. leitnandid, vabahärra von Ledebur, von Steun ja von Böhn. Breslau leibkürassiirid elavad edasi samas linnas asuva 7. ratsarügemendi 1. eskadronis. Eskadroni eesotsas on rittmeister von Hülsen ja temale alluvad ülemleitnandid krahv Stachvitz ning von Götzen. Vana kaadrivägi elab peaaesjalikult edasi Potsdamis asuvas 4. ratsarügemendis. Selle rügemendi 35 ohvitserist kuuluvad 21 aadli seisusesse. Ja vanad Münsteri kürassiirid, kus teenis Vestfaalia tugeva katoliikliku värvinguga kõrgeaadel, on omad traditsioonid alalhoidmiseks edasiannud ühele Münsteris asuvale 15. ratsarügemendi kom-

paniile, millist juhib rittmeister Rabe von Pappenheim; nooremateks ohvitserideks tähendatud kompaniis on ülemleitnant krahv von Plettenberg ja leitnant von Canstein, kõik Vestfaalia põlisest aadlist.

„Nii näeb siis välja Saksa Vabariigi sõjavägi, kirjutab „B. T.“ edasi: Ja kui vaadelda pärast 1. jaanuari 1930 uuel kohetadele nimetatud leitnantide nimekirja, siis näeme, et nende 85 kõigenoorema ohvitseri hulgast terveft 30 härrat aadlikust päritolust on. See teeb välja 35 protsenti aadli seisusest leitnante. 1913. aastal oli Preisi sõjaväes vaid 25 protsenti aadli seisusest leitnante.

1929. a. jooksul leitnantideks ülen-datute hulgas oli 43 aadli päritolust = 25 protsenti. 1928. aastal oli leitnantideks ülen-datuid kokku 251, neist aadli võsuid 49, seega siis ainult 20 protsenti. Sellest näeme siis, et aadli protsendimäär Saksa Vabariigi sõjaväes järjest on suurenemas.“

Pole huvituseta ka samas lehes ettetodud andmed selle kohta, kui palju teenib Saksa Reichswehris kõrgemates aukraadides ohvitseri, kuidas nad seal ära jaotatud on ja missugune arv neist aasta jooksul tegevteenistusest lahkub:

„Reichswehris“ on kokku 42 kindralit. 1. maist 1929 kuni 30. aprillini 1930 vabastati nende hulgast 20 (kakskümmend), seega siis ligikorda 50%. Eelmisel aastal lahkus teenistusest 15 kindralit ehk 35% kogu koosseisust. Vanemohvitseri lahkus eelmisel aastal 86 ja viimasel aastal 81. Ja kuna kolonelle, kol.-leitnante ja ma-

joreid Reichswehris kokku on 640, siis teeb see välja umbes 15 %.

Kui võtta aga sellest arvust 106 kolonelli eraldi, siis vabastati nende hulgast 1. maist 1929 kuni 30. aprillini 1930 43 ehk 40 %. Need arvud näitavad kuivõrt suur protsent vanemohvitseri sellesse nende kõrgemasse aukraadi ülendatud võib saada. 106 kolonelli on Reichswehrile liiga suur arv. Nii loeme nimekirjadest, näiteks, et 21. jalaväe rügementi kaks kolonelli juhatavad; rügemendi ülema kõrval on siis veel üks kolonel staabi juures. Samuti on ka suurtükiväe rügementides üli suur arv kõrgemaid vanemohvitseri: seitsme rügemendi hulgast on kolmel a kaks kolonelli ja ühel, nimelt 4. suurtükiväe rügemendil, isegi kolm!! Sellejuures tuleb

veel silmaspidada, et suurtükiväe rügemendid ka teiste vanemohvitseride poolest väga rikkad on, nii et patareisid sagedasti juhatavad majorid."

Edasi kirjutab „B. T.“, et praegune sõjaväe statistika osakonna ülem, kolonel Kühnenthal, „Welt am Montag“i teadetil hiljuti Moskvast viibinud. „Ja kuna Reichswehri ministeerium seletas, et ta sinna puhkusele polnud lubatud, lausub leht, siis tuleb võtta, et temal Nõukogude juures teenistuliselt midagi teha oli. Teenistuliselt viibis Venemaal ka kindral-major vabahärra Curt von Hammerstein-Equord, kes praegu teenib „Truppenamt“i ülema kohal.“ Joter.

„Väejuht vastu tahtmist.“

H. BREDE.

Maailmasõja esimese perioodi kohta on ilmunud senini juba palju raamatuid ja sellepärast võib olla ei tunta meie lugejaskonnas esimesel silmapilgul kindral Groeneri viimase teose „Der Feldherr wider Willen“ vastu seda põlevat hurvi, mida harilikult tunneb iga raamatuseõber algades kuulsa kirjaniku teose lugemist. Marne lahingust on palju kirjutatud; võis arvata, et selle kohta enam midagi huvitavat ütelda ei ole. Kuid alates kõne all olevast teost ta esimesest leheküljest tundub et oleme eksinud. Kindral Groener on omale seadnud ka teise ülesande: ta tahab sügava uurimisega selgitada kuidas üldse oli võimalik, et lahing sarnase käigu võttis nagu see tõelikult sündis ja mis oli selle põhjuseks. Ta tahab selgitada tehtud vigu mitte selleks, et kedagi süüdistada, vaid selleks, et siit ka õppida. Ta püüab näidata, et loodud olukorrad oleks võinud jõuda välja hoopis teistsuguste resultaatideni. Selle juures autor igal juhul kriipsutab eriti alla Krahv Schlieffen'i kõrgeid vaimuandeid. Meie huvi ei seis siin niivõrt selles, et jälgida kindral Groener'i oletusi, vaid selles, kuidas autor analüüsib tekkinud olukorda ja kaalub tehtud otsusi. Siit meie võime õppida selget operatiivset mõtlemisviisi.

Püüame lugejat võimalikult lühidalt tutvustada selle huvitava teosega.

Preis Suure-kindralstaabi loojaks oli Helmuth von Moltke, kes oli seisnud kolmkümmend aastat tema eesotsas (1858—1888). Nooruses oli Moltke kolm aastat teeninud Daani sõjaväes ja tuli siis preisi sõjaväkke üle. Huvitav on see, et tema kumagi oma teenistuse ajal ei olnud juhtinud ei kompaniid ega mingisugust teist riviüksust. Kogu tema teenistus on mõõdnud staapides. Olles isegi juba kindralstaabi ülemaks, ei olnud Moltke nimi sugugi veel tuntud. Isegi Königrätzi lahinguväljal on üks kõrgematest ohvitseridest, luges mingisugust käsku Moltke allkirjaga, küsinud:

„Kõik see siin on väga õige! Kes on aga see kindral von Moltke?“

Kaks sõda on sellele küsimusele andnud vastuse.

Moltke oli omapärane mees: temal oli palju sarnadust vana õpetlasega ja sõjameheliku ümber tal sugugi ei olnud, kuid tema hinges põles lokkav tuli. Viimaste aastate vältel tegutses tema kõrval üks teine ameerikas mees krahv Walderssee, kes ka sai tema järeltulijaks.

See mees oli aga täiesti teistsugune kui Moltke. Tema hinges põles ka suur tuli, kuid see oli poliitilise auahnuse tuli. Kukatada Bismarki ja ise saada kantsleriks — see oli tema eesmärgiks.

Walderssee oli sunnitud varsti lahkuma. Brikserite mässu ajal Hiinas kerkis see nimi veel kord ülesse.

1891. aastal nimetatakse Schlieffen — temale enesele ootamata — sellele kõrgele kohale. Schlieffen on kaua aega Moltke all teeninud, on tema kooli läbi teinud ja tõi enesega kaasa neid hingelisi omadusi, mis omased suurele väejuhile — selge mõistuse, hingelise tasakaalu, kindla iseloomu ja äärmiselt suure tahtejõu võita, võita ka ülekaalus olevat vaenlast.

Ta asus kahe ülesande lahendamisele: uurida ja selgitada võiduvõimalusi ka tugevamast vaenlasest ja organiseerida kindel juhtimine kaasaegses — äärmiselt suures sõjaväes. Kindla käega viskas ta üle parda kõik vanad vaated, et ainult otstarbekohast leida. 1. jaanuaril 1906. a. langeb Schlieffen teatud intriigide ohvriks ja kaob näitelavalt. Schlieffen suri 4. jaanuaril 1913. a., olles 79 aastat vana.

Schlieffeni järeltulijal — nooremal Moltke'l — ei olnud mingisugust vaimlist sidet oma eelkäijaga. Moltke ise oli mitu korda tähendanud: „Ei või enesele ettekujutada suuremat vastolu, kui seda mis meie vaadetes leidub.“

Kuidas sündis üldse Moltke nimetamine?

Grupp välisriikide sõjaväe esindajaid Moskvas Punaselplatsil 1. mai paraadi jälgimas.

Vasakult paremale: Eesti kv.
esindaja kol-leitn. J. Raud,
Itaalia sv. esindaja kol-ltn.
de Ferrari, Rootsi — kol-ltn.
Berggren, Poola — kol-leitn.
Kovalevski, abi major Brats-
lauski ja Soome kv. esindaja
major Puomi.

Pilt võetud lehest
„Pjatidnevka“, mai 1930.

Kui 1903./1904. aastatel hooviringkonnas ikka rohkem ja rohkem Schlieffeni lahkumisest hakati kõnelema, siis ei olnud ühtegi kindralit, kelle määramine oleks olnud kõikidele vastuvõetav. Üldiselt kandidaatideks olid kolm isikut: kindral von der Goltz — oli laialt tuntud oma tegevusega Türgimaal ja ka tema raamatu — „Relvastatud rahvas“ — kaudu. Omal ajal oli Schlieffen teda kõrgelt hinnanud, kuid pärastpoole nende vaated olid läinud lahku, eriti operatsioonide kohta kindluste raionides;

Kindral von Bülov — pärastine 2. armee juht — oli olnud mõni aeg Schlieffeni juures kindralkortermeistriks. Siin juba oli selgunud, et Bülovi operatiivne vaade, mis oli peajoontes rajatud frontaaltegevuse peale, risti Schlieffeni omale vastu käis. Bülov'il olid suured teened suuremate väekoondeste taktikalise väljaõppe alal, siin tema oli meister, kellega kedagi teist võrrelda ei saadud;

Kolmas kandidaat — kindral von Beseler oli kindralstaabis suures kuulsuses, kui „operatiivne pea“.

Kuid valik langes keisrile eriti lähedal seisva kindral Helmuth von Moltke — noorema peale. Tema oli kauaaegne keisri sõber ja loodeti, et ta mõju võib tuua palju kasu. Tõsi, oli teada et Moltke'l puuduvad mitmed hingelised omadused, mis nii tähtsad väejuhile, kuid arvati, et küll ta rahuaial asjaga hakkama saab ja sõjakorral võib siis sinna ühe tugevama isiku määrata. Kuidas seda omale ettekujutati, et operatsioonide plaaniväljatöötamist panna ühe isiku peale ja selle täitmiseks teine määrata — see ei selgu kuskilt. Lootus suure nime õnne peale oli vist ainsamaks põhjuseks!

Noorem Moltke oli sündinud 1848. aastal. 1870./71. a. sõja tegi ta kaasa 7. grenaderirügemendi ridades. Pärast viidi ta üle 1. kaardiväe rügemendi. Peale sõjakadeemiat määrati ta ad-

jutandiks oma onu juurde. Feldmarssali surma järel satub noor Moltke hoovi juurde ja jääb siia kuni 1896. a., mille järel Alexander-Gardegrenadier rügemendi juhtimisele määratakse. Selle järel juhib ta 1. kaardiväe brigaadi ja peate selle sama diviisi.

1904. aastal vastu Schlieffeni tahtmist määratakse Moltke tema juurde kindralkortermeistriks ja siin selguski vaadete lahkumine igas küsimuses. Asudes kindralstaabi juhtimisele püüdis Moltke tegutseda oma onu eeskujul, kuid tal puudusid täielikult kõik onu hingelised omadused. Kui asjad ei arenenud nii, nagu tema oli ette näinud, langes ta kokku, sest temal puudusid tiivad, et uuesti tõusta ja kõrgele lennata.

Sellel mehel tuli 27. augustil 1914. a. äärmiselt tähtis otsus võtta, kuidas viia Saksa sõjavägi võidule.

Piirilahingud olid sakslastele avanud ukсед Prantsusmaale. Vana Flandria tee oli lahti sissemarssimiseks Prantsusmaa südamesse — Seine orgu. Kümne päevaga võisid sakslased olla Pariisi väravate all. Geopolitilistel põhjustel arvati, et Pariisi vallutamisele oleks üks tähtis strateegiline eesmärk saavutatud. Nüüd oli siis tee sinna lahti ja sellega oleks puht sõjaliselt vaatepunktist Belgia okupatsioon õigustatud. Prantslaste idapiiril olev terastornidega tugevasti kindlustatud joon oli kaotanud oma tähtsuse, ei olnud enam tarvis neid frontaalselt rünnata.

Kuid piirilahingud siiski ei andnud sakslastele nii suureulatusega otsustavat võitu, nagu nemad seda ootasid. Seda ei märgatud aga sugugi.

Vana Schlieffeni prohvetlikud sõnad: „Kui meil korda ei lähe läänes vaenlast esimeses lahingus otsustavalt lüüa, siis võib juhtuda, et sõda aastaid kestab ja teise Jena'ga lõpeb“ — lasuvad raskelt saksa ülemjuhatusel peal. See juhatus uskus aga, et otsustav võit te-

mal juba käes on ja vajalik veel ainult jälitamise ja lõpulõikus panna kokku. Moltke nõrk koondamise plaan ja mitte küllalt selged operatiivsed kavatsused olid saadud resultaadi põhjuseks.

Sõjaõnn oli esialgul sakslastele imestamisvääriksel kombel käe vastu sirutanud, sest prantslased tegid raske operatiivse vea, lahkudes oma kindlustatud joonelt ja sidudes ennast frontaalses lahingutes, rõõvides sellega eneselt võimaluse kiirelt omi jõude ümbergrupeerida, kui sakslaste parema tiiva edasilikumise suund selgitud oli. Nende seisukorras oleks kaitsepealetung, mis nii Klausewitz'i kui ka Delbruck'i järele kõige tugevam operatiivne vorm on, kõige kasulikum olnud. Selle asemel tormavad aga prantslased ise ettevalmistatud haarangusse.

Kuid siin sai sakslastele saatuslikuks nende liiga suur pealetungi vaim! Selle tagajärjel vasak tiib algab liiga vara pealetungi. Sama nähe keskel, kus liitakse frontaalselt ja vastuksa üldideele nihutatakse raskuspunkt vasaku tiiva poole. Parema tiiva juures koondatakse samuti tugevad jõud vaenlasele frontaalselt ette. Ja nii tuligi, et piirilahiingud lõppesid ainult frontaalse võiduga, mis tuleb kirjutada esimeses järjekorras väeosade vabre arvele.

Schlieffen oli alati kartnud, et alaline edasitormamine — „Draufgehen“, operatiivselt võib kahjulik olla. Tema arvamise järele oli 1806. a. katastroofi peapõhjuseks operatiivse mõtlemise alahindamine. Ka 1866. ja 1870. a. tuli vanal Moltkel raskelt võidelda alljuhtidega, kes ei tahtnud tunnustada kaugelt suunatud operatiiv-ideed.

1914. a. noor Moltke ei olnud tarviliselt sügavalt sissetunginud nendes operatiiv mõtetesse, mis olid Schlieffen'ilt temale päranduseks jäänud. Ka alljuhid ei suutnud seda viga tasaseks teha. Nähtavasti kingib loodus ainult üksikutele ande õigeaks operatiivseks mõtlemiseks.

Sakslastele paistis saavutatud võit äärmiselt suurena, kuigi vaenlase taandumise teed sugugi ei näidanud tema sõjaväe lagunemise tundemärke.

Tuleb arvata, et ka võidu peal, kui ta otsustav ei olnud, lasub mingisugune saatuslik loor, mis tõeliku olukorra kinni katab ja mida teated rindelt ei suuda maha tõmmata; seda teeb peasajalikult juhi vaimline jõud, mis ette näeb tulevase asjade käigu. See vaimline silm aga puudus saksa ülemjuhatuses, seal tulid esile mitmesugused arvamused ja selle üldresuldaadina antakse välja „direktiiv 1. kuni 7. armeele operatsioonide jätkamiseks“. Selles direktiivis mindi ühelt poolt välja, et otsustav võit on juba saavutatud, kuid teiselt poolt oodati Aisne peal juba tugevat vastupanu ja Lotringenis isegi vastupealetungi võimalusi. Siin oli tunda mingisugune sisemine vastolu. Tuleb arvata, et ülemjuhatus siiski natuke kahtles, kas saavutatud võit tõesti nii otsustav oli, kui armeed seda paista lasid.

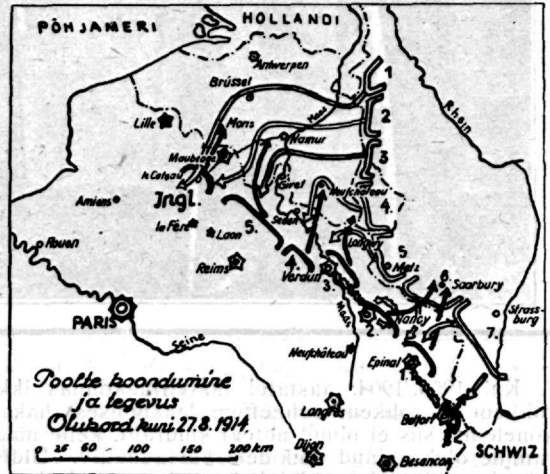
Ühes ja samas punktis kõneldakse, et prantslased võivad oma parema tiivaga Mooseli taha tõmbuda, et ennast Langres-Dijon-Besançon kindluste kolmnurga peale toetades, alata uut operatsiooni saksa parema tiiva vastu Seine orus. Paisatab, et selles direktiivis on püütud kokku kombineerida kõik vaated mis ülemjuhatuses ringi käisid.

Antakse veel näpunäiteid, et jõgede joontel tuleb armeedel omavahel leppida kokku, kuidas anda üksteisele toetust, lisatakse juurde, et võib

olla edaspidi tuleb vaenlase tugevama vastupanu murdmiseks armeede liikumise suuna muuta rohkem lõuna poole. See oli kardetav lause, sest tema kergendab armeed juhtidele kõrvalekalduda üllesseatud operatiiv eesmärkidest.

Direktiiv ei kõnelnud midagi operatiiv ülesandest kogu sõjaväele; oli küll tähendatud, et Pariis on geograafiliseks eesmärgiks, ei olnud aga mainitud, et tegevus praeguse sõjaväe vasaku tiiva ja tema seljataguse vastu edasi kestab.

1. armeele tähendatakse, et tarbekorral ta peab 2. armee lahingutest osa võtma. See laseb selgelt paista, et tema haaramise ülesanne on niikuinud teisele plaanile. Siit aga järeldus, et see põhjalikult muudab senist ettevõtet, et algab täiesti uus operatsioon, milleks aga direktiiv üldideid ei anna.

On selge, et sellel silmapilgul ülemjuhatus mõtles taktikaliselt, mitte aga operatiivselt. Selle juures olid aga 1. kuni 5. armeele antud otstarbekohased suunad: 1. armee — Seine alamjooksule, 2. armee — Pariis, 3. armee — Château Thierry, 4-as Epernay ja 5-es — Vitry le François. Tegelikult ei saanud see direktiivi punkt kunagi täidetud.

Juhtnõõrid 6. ja 7. armeele moodustavad jällegi omaette loo. Nendele tehakse ülesandeks Toul ja Epinali vahel murda üle Moseli ja sellega teatud viisil prantslaste paremat tiiva haarata.

Tegelikult aga nii 6. kui 7. armee olid 25. ja isegi veel 26. ja 27. augustil väga kriitilises seisukorras, millest nad suure vaevaga välja pääsesid ja selle tõttu ei olnud nad sugugi pealetungivõimelised. Sellekohased ettekanded ei mõjutanud ülemjuhatus sugugi. Mingisugust suuremat jõude ümbergrupeerimist direktiiv ette ei näe, ainult 5. armee saab ühe korpuse 4. armeelt ja 2 diviisi 6. armeelt. Peale selle, nagu juba teada, lähevad kaks korpust paremalt tiivalt ida rindele.

Kui seda jõudude jaotust kaaluda antud ülesannetega, — peab tunnustama, et nad tasakaalus ei ole. Tiivad, nii parem kui vasak, olid juba nõrgad ja oma ülesannet täita. Kui neid kõvennada, jääb keskriin nii õredaks, et prantslastel kerge on seda purustada. Tuleb arvata, et teatud jõudude ümbergrupeerimine oleks tingimata tarvilik olnud, hoides kinni esialgsest ideest ja selleks loobudes aktiivtegevusest Lotringenis. Tehniliselt oleks ümberpaigutus võimalik olnud, nagu tähendab kindral Groener, kes ise oli tol ajal ülem-

juhata juures raudteede osakonna juhiks. Gruppeerides sõjaväe nii, et läänepool Oise oleks seitse korpus tegtusenud, oleks Pariis jäänud tegevuse keskpunktiks.

Ülaltoodud arvesse võttes, oleks direktiiv 27. augustist võinud olla äärmiselt lihtis ja lakooniline: „1. armee — suund Seine alamjooks, 2. kuni 5. armee liituvad selle liikumise külge, raskuspunktid paremal, 6. ja 7. armee kaevuvad häädel positsioonidel ja annavad tugevad jõud haaravale tiivale. Need jõud liiguvad üle Diedenhofen, Metz. Parem haarav tiib — 1., 2. ja 3. armee moodustavad armeede grupi.

Vaatame mis sünnib edasi peale direktiivi väljandmist.

Nagu mäletame on 27. augustil 6. ja 7. armee seisukord raske, nende juhatused otsustavad jääda mitmeks päevaks seisma, et puhata ja oma seljatagust korraldada. Järsku nagu pomm, langeb siia operatiivosakonna ülema teadaanne, et 6. armee uus ülesanne on edasi tungida üle Moseli Nancy ja Epinali vahel, seda rohkem, et on oodata vaenlase taandumine Moseli peale.

Missugused mõtted oleks pidanud staabi ülemat kohe valdama?

„Piirilahingud on lõppenud, algab uus operatsioon. Meie jõud ja vaenlase omad on tasakaalus. Ei ole tundemärke selleks, et vaenlane omi jõude ära transporteerib. Mida vaenlane nüüd teha võib? Ta võib pealetungida, võib jääda seisma, või minna tagasi. Kui ta pealetungib — peame teda lööma tagasi, kui seisma jääb — jääme ka meie seisma, sest väeosad on äärmiselt väsinud. Kui ta tagasi läheb, peame kontakti alal hoidma. Kohalikke operatsioone ettevõtta ei maksa, sest tulu nad ei too, kuna väsimus suureneb. Meie ei suuda teda takistada Moseli jooneni tagasi minemast, sest selleks on temal tarvis ainult üks öö, pealegi on ta oma kahe kindluse piirkonnas. Kuna vaenlane sugugi löödud ei ole, ei või meie loota, et tema kannul ka meie üle jõe pääseme. Maastik soodustab igatpidi vasakul kaldal olevat kaitsjat ja seda teevad veelgi tugevamaks Toul'i ja Epinali kindlused. Sellega siis ei ole üldiselt mingisugust väljavaadet selleks, et ülemjuhataste kavatsus võiks saada teostatud. Katsed purustaks meie jõudu veelgi rohkem ja nende operatiivne väärtus langeks liiga madalale. Kui meie aga kaitse seisukorda jääme, võib ligemal ajal osa jõude vabaks teha, et neid kuskilt mujal kasutada.“

Sarnast olukorra hinnangut tegelikult ei tehtud. Teatati ülemjuhatastele ainult, et kavatsus on paar päeva puhata, kuid see asjaolu ei ütelnud midagi operatsiooni suhtes, — ei positiivset, ei negatiivset. Prantslased ei kavatsenud sugugi Moseli peale tagasi minna, kuigi nad seda oleks teha võinud, sest karta neil ei olnud midagi.

30. augustil tekib veel vahejuhtumine, mis väärib tähelepanu. 6. armee staapi ilmub üks ülemjuhataste operatiiv osakonna ohvitseridest ja annab suusõnaliselt edasi uue vaatepunkti, millest võiks järeldada, et ülemjuhatus kavatab nüüd sõja otsustavust mitte paremal, vaid just vasakul tiival otsida ja milleks 6. armee esimeses järjekorras Nancy peale peab liikuma. Imestama paneb siin, et armee juhatus sarnast tähtsat asja ainult suusõnaliselt teadaandena aktsepteeris, ilma et vähemalt vormiliku volituse ettenäitamist oleks nõudnud. Ainult 31. aug. pärast lõunat selgus, et siin on tegemist teatud arusaamatusega. 3. septembril on kõigile selge, et 6. ega 7. armee edasi ei saa, kuna kaotused olid suured. 4. septembril algab prantslaste jõudude äravedu paremalt tiivalt

valt Pariisi alla. Nüüd alles ehk oleks olnud võimalik ettenähtud operatsiooni läbiviia, kuid ülemjuhatus, selle peale vaatamata, et temal tõesti idee kasvas peategevust vasakule tiivale üle viia, oli siiski sunnitud Belgia ranniku kaitseks moodustava armee jaoks siit ära viima kaks korpus ja ühe ratsadiviisi, mille tõttu ka seda ideed võimalik ei olnud edasi arendada.

Kuidas arenesid sel ajal asjad keskrindel — Maasi joonel?

Paistab, et pärast võidetud lahingut jälitamine oleks nagu kõige lihtsam asi, kuid tõsiasi jääb, et sõjaajalugu tunneb vähe hiilgavaid jälitamisi. Nad on ühenduses ainult kõige suuremate „sõjameistrite“ nimedega. Meie ei kõnele siin taktikalistest jälitamisest, vaid operatiivsest, millega püütakse saavutada sõja lõpuotsust, või luua vähemalt soodsam olukord teatud uue operatsiooni jaoks.

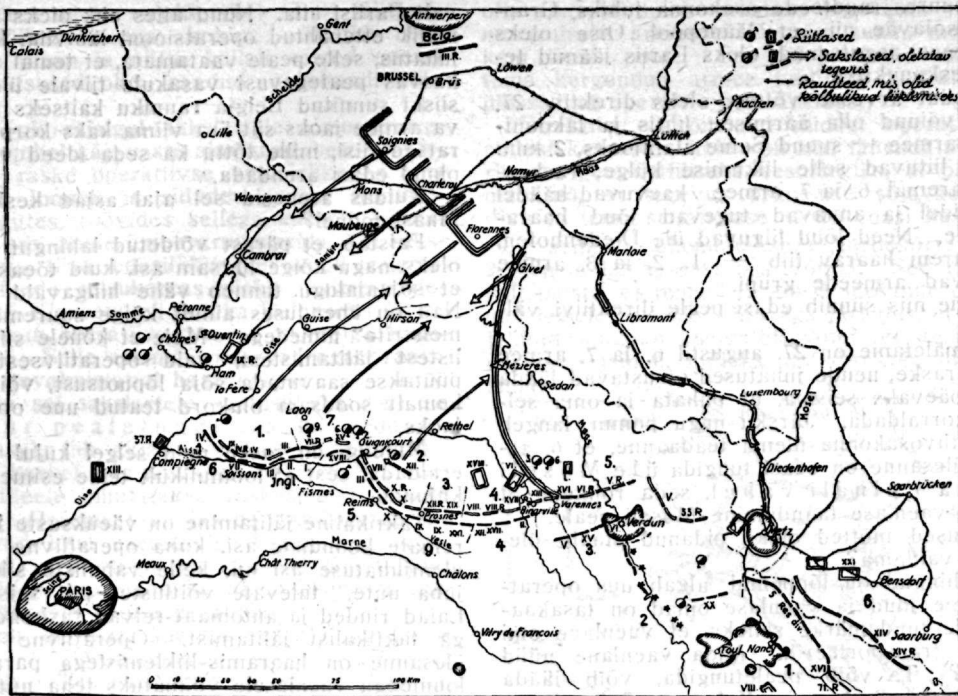
Muidugi on raske neid selgel kujul üksikest eraldada, sest et loomulikult teine esimesest välja kujuneb.

Taktikaline jälitamine on väeüksuste ja ka suuremate koondiste asi, kuna operatiivne jälitamine ülemjuhataste asi on, kelle vaimliste silmade ees juba uute, tulevate võitluste pilt seisma peab. Laiad rinded ja automaat-relvad raskendavad väga taktikalist jälitamist. Operatiivne jälitamine ülesanne on haaramis-liiklemistega paralleel kolonnidega vaenlasele võimatuks teha uut vastupanu organiseerida; kui seda ei tehta, on ligemal ajal uut frontaalset lahingut oodata.

Nii sündiski 4. armee juures, kes peale võitu Neufchateau juures frontaalselt vaenlasele järele liikus. Juba mõne päeva pärast pidi ta Maasi peal väga rasketes tingimustes lööma uut lahingut. Maas-Moseli joon on tugevaks barjääriks igasuguse pealetungi vastu Pariisi peale. Nende ülemjooksud on kõvasti kindlustatud. Põhjapoolses osas kindlustusi peaaegu ei olnud — või nende väärtus oli väike.

1914. a. ei kasutanud prantslased esialgu seda joont, vaid liikusid ise ettepoole. Sakslaste suur haaramise manööver vähendas pealegi selle joone operatiivset tähtsust. Allapoole Mezières'i pidid prantslased Maasi maha jätma. Kui sakslastel korda läheb sellest joonest veel Mezières ja Verduni vahel üle minna, on Lotringeni rinne täies ohus. On selge, et peale piirilahingute kaotamist peab prantslaste esimeseks ülesandeks olema seda üleminekut takistada, vastasel korral kasvab oht saada haaratud ka veel vasakult, Mezières on Maasi jõel üheks tähtsamaks punktiks, sest siin muutub jõe jooksu suund. Ta on ühtlasi võtmeks Verdun-Maasi kindlustatud positsioonile. Sakslased oleks kohe peale Neufchateau lahingut pidanud liikuma tugevate jõududega Mezières'i peale ja siin minema üle jõe, sest operatiivset oleks see olnud kõige mõjuvam. 4. armee juhatus vaatas aga teises suunas. Alates 1870. a. on Sedan iga saksa sõdurile erilise kõlaga nimetus. Siia olid juhitud armee juhataste silmad. Mitte vana Moltke vaim, vaid mingisugune pettepiit oli selle põhjuseks. Selle asemel, et haaramise üle Mezières'i oma korpused tõesti suundida vaenlase vasaku tiiva ja seljataguse vastu ja sellega uut Sedan'i oma vaenlasele valmistada, arvab armee juhatus oma töö tehtuks, kui Sedan'i linn on vallutatud. Nii tuligi, et võitlus Maasi peal palju loorbereid tõi küll sõjaväele, mitte aga operatiiv juhatastele.

25. augustil seis 4. armee oma parema tiivaga Maasi kaldal umbes Sedan'i kõrgusel, VIII

reservikorpus oli juba linna all võitluses. Ülemjuhatus oli nõudnud, silmaspidades 5. armee rasket seisukorda, rutulist edasiliikumist, tähendades, et vaenlase pea jõud on nähtavasti taandumisel, kuna Maasi peal ainult järelvägedega on tegemist. 5. armee ise oli samuti palunud temale anda abi 4. armee vasaku tiivaga lääne poole Montmedy'd.

Kust see oletus tekkinud, et vaenlase pea jõud taandumisel ja ainult järelväed Maasi peal on, ei ole kuni tänini selgitatud. Mõned nooremad olid Mezièresi suuna peale tähelepanu juhtinud, kuid neid ei võetud kuulda ja loeti, et saadud käsk rutuliselt edasiliikuda — saab kõige ratsionaalsemat tädidetud, minnes üle jõe seal kus seisid. See ei ole aga sugugi õige, sest on selge, et jõest üleminek ikka ei haaramis manöövriga kergemaks osutub, kui frontaaltegevusega, isegi ka siis, kui tegemist on ainult järelvägedega. See oli seda rohkem nõuetav Maasi juures, mille vasak kallas domineeriv.

Mezières'ist lõunapool asuva fort les Ayvelles vallutamiseks ettenähtud brigaad asus sel hetkel veel Semois peal.

26. augustil püüab armee üle jõe minna Sedani raionis. VIII aktiiv ja VIII res. korpus on tugevas lahingus, kannavad suuri kaotusi, kuid edasi peaaegu ei saa. Teised korpused jäävad sellel päeval ka jõe kaldale. XVIII korpus tahab öösel 26/27. aug. Villersi juures ja XVIII reservikorpus Mouzoni juures silde ehitada, et vara hommikul ka üle jõe minna. VII korpus, kes 5. armee soovi kohaselt liikuma pidi, katsub omal algatusel Inori juures üle saada. 26. augusti õhtul ei ole armee staabis selget pilti sellest, mis Sedani all sünnib. Juhatus ei ole koha peal käinud ja on ikka veel arvamisel, et nende ees seisavad ainult järelväed. Sellest väljamineks antakse käsud järgmise päeva tegevuseks, millede järele parem tiib pidi jääma seisma ja keskriinne ning vasak tiib lääne suunas liikuma edasi. Peab oletama, et armee juhatus luges sealt ülemineku kergeks. Maas-

tik kõneleb aga hoopis teist, — seal puudus positsioon suurtükiväele.

Ka nüüd veel oleks olnud aega ja võimalust korraldada haaramist üle Mezières'i, Arme juhatus pidi nägema, et 26. august oli kaduma läinud, ta tõi paremisi ainult prantslastele. Nüüd oleks võinud suundida Mezières'i peale 80. brigaad, kes pidi fort Ayvellesi vallutama, siis veel 15. reservdiviisi ja XVIII korpuse, kes veel ei olnud lahingutesse tõmmatud. Teised vasaktiival ja keskkohal olevad jõud peaks edasitungi jätkama, et vaenlast siduda, kuna Sedani all olevad väeosad, kellel suured kaotused olid, ennast kaitsesukorda seaks. 28. augustil oleks olnud kõik valmis, kuid tegelikult seda ei sündinud ja lahing kestis 29. aug. edasi.

Sedani raionis jääb kõik endist viisi, kaotused suurenevad, edasiliikumist ei ole. XVIII korpusel läheb korda Villersi juures pääseda üle jõe, kuna aga XVIII reservikorpusel see esialgul korda ei lähe, ainult õhtuks saavad mõned pataljoniid üle jõe. VI korpus läheb Inori juures üle jõe, kuid peab rasket lahingut.

Kokkuvõttes näeme, et armee võitles raskelt oma tiivadel, kuna keskkohat maha jääb, — korpused võitlevad igaüks oma ette ja ühist armee tegevust märgata ei ole.

Juba lõuna paiku oli 4. armee pööranud palvega 3. armee poole abi saamiseks.

28. aug. enne lõunat korraldatakse mitu korda seda palvet tungivamalt; pöõdutakse selles asjus ülemjuhatus poole, palutakse „suundida 3. armee Vendresse peale“, samuti abi 5. armee poolt.

Ka 28. august tõi ainult frontaalseid — raskeid võitlusi. Arme juhatus teadis juba öösel 27./28. aug. et 3. armee Launois'ni välja jõudnud ja selle tõttu ei oleks tohtinud 28. aug. üldse edasi tungida, sest oli selge, et 29. aug. prantslaste tingimata taanduma peavad. 28. augusti kaotused olid asiata.

Tuleb arvata, et armee juhatus mingisugusel põhjusel lootis, et ta suudab vaenlast nii tugevalt

siduda ja 3. armeele anda võimaluse tema seljataha välja jõuda. See oli täieline pettepill, resultati oleks võinud oodata siis, kui haaramine oleks alanud juba 26. augustil. Peab tunnista-ma, et 4. armeel juhatus ei olnud põhjalikult kaalunud oma tegevuse viisi nende päevade sees, ei olnud otsinud kõige paremat operatiiv suuna, vaid oli kangekaelselt hoidnud kinni juba ükskord tehtud veast — frontaltegevusest.

Pöördume nüüd 5. armee juurde. Esialgne lootus peale Longwy lahingut — suruda vaenlast Verdunist põhjapoole — ei võinud minna täide, sest esiteks ei jätkunud sakslastel selleks jõudu ja teiseks oli Verduni kindlus liiga lähedal, kust kindlasti võis oodata lööki armee vasakule tiivale. Seda asjaolu oli omal ajal Schlieffen ettenäinud ja selle tõttu tahtis tema Metz'i raiooni koondada oma käsutusse tugeva grupi. See oli Moltke poolt muudetud. Prants-lased taandusid kindluse peale ja nähtavasti 26. augustil olid ennast juba täielikult kiskunud lahti, sest sel päeval 5. armeel peaaegu lahinguid ei olnud.

26. augusti hommikul seisis armee oma parema tiivaga umbes üks päevakäik Maasi jõest ida pool, kuna aga vasak tiib umbes kaks päevakäiku eemal oli ja edasilükkumisel pidi otse Verduni mõju alla sattuma, mis tema teekonna veelgi raskemaks tegi.

liikumisega nii kaua oodata, kui 5. armee korpu-sed jõe äärde jõuavad, s. o. umbes kuni 29. au-gustini.

On selge, et kolmanda küsimuse peale tuleb kohe eitavalt vastata, sest just sealtpoolt peab püüdma võimalikult vara ülekäiku avada. Armee juhatus oli esimesele küsimusele vastanud jaata-valt.

Kuidas on lugu teise küsimusega? — Kat-sume selles suunas edasi mõtelda. — V. korpus oleks võinud juba 26. augustil eelväega Stenay's olla. XIII. korpus — 27. aug. Dun'is, umbes samas suunas oleks liikunud ka VI korpus.

Nende korpuste liikumine oleks kaetud Ver-duni poolt V. korpuse poolt, kes oleks võinud liikuda vastavalt vaenlase tegevusele. Jätta va-sakule tiivale otse Verduni vastu XVI aktiiv kor-puse — ei oleks ennast tasunud, teda võiks pare-mini kasutada armee keskrindel.

Nii siis armee paigutus oleks võinud olla: V — Stenay, VI resk. Dun, XVI Sivry, XIII — parema tiiva taga 2-ses ešelonis, V resk. — katteks Verduni vastu. See oleks võimalik olnud staabitehniliselt viia läbi. Ka ratsaväe korpus üsna vasakul tiival oleks pidanud kohe liikuma Stenay peale.

Mis sündis tegelikult?

26. aug. õhtupoole oli V korpus juba jõe ligi-dal, kui tema saab käsu olla valmis ida rindele

Sarnases olukorras pidi armee juhatus ene-sele esitama kolm küsimust: 1) kas parem tiib peab Maasist üle minekuga niikaua ootama, kui armee peamass temaga ühel kõrgusel on, 2) kas pa-rem tiib peab võimalikult ühes 4. armeega edasi-liikuma, kuna ülejäänud osad järgnevad millal võivad, 3) kas tuleb 4. armeed paluda oma edasi-

transporteerimiseks. Armee juhatus ei protes-teeri, et just see korpus võetakse, kuigi selleks operatiiv-vaatepunktist kõige soodsam oleks V res. korpus olnud, mitte aga V korpus, kes esimesena ühes 4 armeega — ülemjuhatus kät-su kohaselt — oleks võinud minna üle jõe. Nüüd ei tule sellest ühisest üleminekust midagi välja. Ka

ratsaväe korpusega tuli sekeldusi. Armees juhatus tahtis teda saata Verduni vastu. Ratsameestele, arusaadavalt, see sugugi ei meeldinud, kes tähendasid, et nad üldse ei saa liikuda ja neil tuleb hobuseid ümberrautada. 27. augustil armee peaaegu ei liigugi.

28. augustil seatakse armee uude lähteseisukorda: ratsakorpus Dun—Sivri jõeale, XIII korpus Louppy raiooni, VI res. korpus Vitteville raiooni, XVI korpus Etraye raiooni, V R. korpus katteks Verduni vastu. Üldine pealetung peab algama 29. augustil ja loodetakse juba samal päeval jõuda välja lääne kaldale.

Kuid see ei läinud korda, sest esiteks oli ilm väga palav ja liikumine läks tasaselt ja teiseks — prantslased panid tugevate jõududega vastu. 29. augusti õhtul käseb armee juhatus: „VI res. korpus ja XVI korpus seovad vaenlase rindelt, kuna XIII korpus ühenduses 4. armeega vaenlast lääne pool Maasi haarab ja kokku rullib.“ — Idee oli õige, kuid seda oleks pidanud tegema juba üks päev varem, siis kui Stenay juures vaenlast ei olnudki, nagu see pärast selgus.

Samal ajal antakse VI korpus 4. armee vasakult tiivalt 5. armee käsutusse. Ta saab käsu liikuda otse lõuna suunas, et kergendada teistele korpustele Maasist üleminekut. Päeva jooksul selgub, et vaenlane ise on pealetungimisel ja oletus tema taandumisest osutus ekslikuks. V korpus, kes ida rindele transporteerimiseks juba Diedenhofeni oli jõudnud, antakse armeele tagasi. Tema oleks praegusel silmapilgul äärmiselt tähtis olnud paremal tiival, kuid nüüd oli liiga hilja teda sinna uuesti tagasi viia. Pealegi võetakse see korpus varsti jälle ülemjuhatuses käsutusse.

31. august toob jällegi samuti ainult frontaal-seid lahinguid, kus, tänu väeüksuste vaprusel ja alljuhtide algatusele, korpused ennast vähehaaval üle jõe pressivad. Operatiivselt aga midagi ei saavutatud: ei olnud võimalik prantslasi ei ära lõigata Verduni kindlusest, ega ei saadud neid ka sinna sisse suruda. Nad taandusid laial rindel, hoides alal ühenduse kindlusega.

Tekib huvitav küsimus, — missugune oleks siin operatiivselt kõige õigem teguviis olnud?

Groener vastab selle küsimuse peale järgmiselt: peale piirilahinguid oleks pidanud olema selge, et vaenlane sugugi otsustavalt löödud ei ole, võetud vangide arv ja taandumisteede ilme andsid sellest küllalt selge pildi. Selle tõttu ei oleks ka võinud kõneleda lihtsast jälitamisest, mis tingimata Maasi joonel pidi lõppema. Pidi olema selge, et on tarvis organiseerida uus operatsioon, et vaenlast sissepiirata Verduni kindluses. Seda võib teha ainult laia operatsiooniga. 4. ja 5. armee koondatakse armeede grupiks, et nende tegevust koordineerida silmaspidades juba selgitatud olukorda 4. armee juures ja 5. armee seisukorda — suunitakse nende korpused järgmiselt: kolm korpust haaramiseks üle Montherme, Nouzon, Chorleville, kolm korpust frontaal tegevuseks Sedani, Mouzoni, Stenay vastu, üks korpus reservis Carignani suunas, kaks korpust pealetungiks lõunapool Stenayd ja üks korpus vasaku tiiva kaitseks. Kõik need jõud olid olemas. Ratsa korpus samuti oleks saadetud parema tiiva taha.

Parem tiib peab hoogsalt edasi jõudma, selleks on temal ka tugev raske suurtükivägi kaasas. Keskrinne seob vaenlast, et võimalikult palju kohal hoida, kuna vasak tiib, mille vastu on oodata aktiivtegevust Verduni kindlusest — peab

tasapisi taanduma, tarbekorral isegi kuni Diedenhofeni kõrgusele. On selge, et keegi väejuhtidest peale võidurikast lahigut psühholoogilistel põhjustel taanduda ei taha ja ka väeosad sellest aru ei saa, siis peab seda ülemjuhatus kõige kindlamal kujul käskima.

Parem tiib liigub nii, et tema 28. augustil Chorlevilles on, edasi marssib Signy, l'Abbaye ja sealt Retheli suunas, kuhu jõuab 30. augustil. See mõjutab korpuste ülekäiku Sedani ja Mouzoni juures, kes marssivad umbes Reimsi suunas.

Meil on nüüd teada, et tegelikult oli 1914 a. prantslastel Signy, l'Abbaye raioonis ainult nõrgad jõud, nii et see operatsioon oleks tingimata õnnestunud. Ühel ajal oleks pidanud tugevamad jõud 6. ja 7. armeest välja tõmbama ja neid sunnima üle Diedenhofeni, et tagada 5. armee vasakut tiiba ja edaspidi neid kasutada Verduni piiramiseks lõuna poolt.

Ülevaalkirjeldatud operatsioon oleks 4. armee parema tiiva korpused Aisne peale välja viinud, sinna kus 1914 a. oli 3. armee, nii et viimane oleks vaba koostöötamiseks 2. armeega.

Jälgime nüüd 3. armee tegevust sama ajajärgus.

Peale XI korpuse ärasaatmist ida rindele jäi selle armee koosseisu ainult 5 diviisi. On selge, et sarnane nõrk armee iseseisvaid operatsioone häameelele omapeale ei võta ja selle tõttu püüab ühe või teise naabriga koos minna. Seni ajani tegutses ta enamvähem koos 2. armeega, kuid siit alates minnakse lahku, kuna 3. armee võtab suuna peaaegu lõunasse. 2. ja 3. armee vahel tekib auk, umbes 30 km lai. Armees ees tegutseb vaenlane esialgu väikeste jõududega, on näha, et enne Aisnet tema suuremate jõududega vastu ei hakka. Juba see asjaolu oleks pidanud ergutama armee juhatus võimalikult ruttu ja otse Aisne peale liikuma. Sarnane idee ei vastanud aga sugugi 3. armee juhatuses temperamendile. Sellele tuli veel juurde, et tema ja 2. armee juhatuses vahel olid ettetulnud mõned arusaamatused, mis just kõige paremini koostöö peale ei mõjunud. Kui nüüd 4. armee veel raadio teel palus nendele tulla appi, siis oli armee juhatus sellega kohe nõus. See vale suun on ennast rängalt tunda andnud kuni Marne lahingu lõpuni.

27. augusti õhtul antakse käsk liikumiseks jõeale Rumigny, Liart, Signy, l'Abbaye, Launois. Armees juhatus tahtis oma rinnet esialgul veel rohkem lõuna poole pöörata, kuid selle tõttu, et ülemjuhatuses direktiivis oli tähendatud, et armee suund peab olema edela, siis otsustati minna ülevaaltöödud joonele.

Kui juhatus oleks oma direktiivis täpsalt tähendanud: „3. armee — suund Laon, Chateau Thierry“ ja veel juurde lisanud „2 ja 3. armee ühine operatsioon Marne peal kavatsusel“ — ei oleks sarnast asja kunagi võinud juhtuda. Tuleb arvata, et ülemjuhatusel, andes direktiivi, eneselegi veel selge ei olnud, mida ta kavatses edaspidi võtta ette.

28. ja 29. augustil läheb suund veel halvemaks, sest võetakse kuulda 4. armee kutsut ja pööratakse suund itta. Nüüd järsku tuleb aga ka appihüüd 2. armee poolt, kes Guise raioonis raskest lahingus. Palutakse interveeneerida Vervins suunas. Seda teha ei ole enam võimalik, sest armee tegutseb hoopis teises suunas. 29. aug. õht. selgub, et vaenlane 4. armee eest taganeb ja 3. armee ei saa ka siin vaenlase taandumise teede peale mõjuda. Tuleb uuesti muuta suuna lõunasse, et jõuda lõpuks Aisne peale Rethel—Attigny joonele,

See on aga kaugel esialgsest suunast Laoni peale. Ülemjuhatus ei sega ennast arusaamatul viisil sellesse ja vale suund jääbki püsima. 30. augustil jõuavad armee osad Chateau, Porcien ja Retheli, kus tugevate võitluste järele väiksemad osad üle jõe pääsevad. 4. armee on sel ajal Chagny Sommauthe vahel kokku kiilunud. Meie näeme, et võrdlemisi kitsale rindele on üle nelja korpuse kokku surutud. See on parimaks tõenduseks, et 3. armee suuna muutus ida poole ei olnud otsustarbekohane.

31. augusti õhtul ei tea armee juhatus, mis edasi teha, kas jätkata liikumist lõuna suunas, või pöörata Laoni peale. Küsitakse ülemjuhatuselt otsust. Enne, kui otsus päralt jõuab, lepatakse 4. armeega kokku, et kui tugev vaenlane ees on, siis temale kontsentriselt pealetungida, kui teda ei ole — siis läheb 3. armee Laoni suunas ära. Aga kuidas teha kindlaks missugune vaenlane ees on?

Ülemjuhatus on lõuna suunaga nõus ja teatab veel, et 2. armee vasak tiib saab liikuma umbes Reimsi peale. Sellega on siis ka 2. armee esialgne liikumise suund muudetud, — mis otstarbeks, seda ei tea 3. armee keegi. 31. augusti mõõdus samuti igasuguste vankumiste tähe all. 4. armee palve peale algatakse pealetungi kogu suunas, kuid varsti peetakse korpused kinni, sest kuskilt on tulnud teade, et prantslased liiguvad otse põhjapoole. Tegelikult algas vaenlane taandumist Reimsi suunas. Selle vale teate kohaselt kavatseb armee oma paremat tiiba, mis loomulikult haarama pidi, 1. septembril kaitseseisukorda asetada. Ainult hilja saadi teada, et vaenlane taandub, asutakse küll jälitamisele, kuid armee rinne on juhitud kagusse, kuna aga vaenlane edelasse taandub. On selge, et jälitamisest suurt resultaat ei oodata ei saa.

Selgitame nüüd, mis sündis paremal tiival.

Peale lahinguid Mons ja Namuri juures algab jälitamine. 1. armee tahab inglasi äralõigata ja Le Cateau juures tekib 26. aug. uus lahing, millest inglased ainult suurte kaotustega välja pääsevad. 29. augustil peab 2. armee prantslaste 5. armee tugeva vastu pealetungi St. Quentin juures tagasi lööma. Neid lahinguid peame ligemalt vaatama, sest nendest võib jälitamise kohta teha kasulikke järeldusi.

1. armee juhatus oli arvamisel, et ta Monsi juures ainult Inglise armee eelosadega oli kokku põrganud, kuna selle peamassid kuskil Maubeuge ja Valenciennes vahel olema peavad. Selle massi vastu kavatseti 25. augustil haaramisega tegutseda, saates 2. ratsa korpuse ja II korpuse lõuna poolt Valenciennesi tema tiiva ja seljataguse vastu. Hilja õõsel selgub, et Monsi juures tegutses Inglise armee täies koosseisus. Nähtavasti nad ei soovinud teist lahingut võtta vastu ja taanduvad Landrecies peale. Vara hommikul tuleb kolmas teade: keegi lendur teatab, et tema mulje järele inglased taanduvad Maubeuge. Armee juhatus selle teate alusel pöörab korpused kagu suunda, nii et parem tiib Le Cateau peale liiguks. Mõned tunnid hiljem veendutakse aga selles, et inglaste taandumine sünnib Le Cateau peale. Jällegi tuleb korpuste suunda rohkem lääne poole muuta, nii et parema tiiva II korpus liiguks läänepool Valenciennes Solesmes teed. 25. augusti õhtul seisab armee poolkaares Denain, Solesmes, Landrecies, Aulnaye joonel. 26. augustil kavatsetakse läbilõigata vaenlase taandumine Cambrai ja St. Quentin vahel.

Et seda teha, peab esimeses järjekorras paremal poolt sügavalt haarama, s. t. on tarvis enesele kindlustada Amiensi. Amiensi vallutamine on ka äärmiselt suure tähtsusega edaspidise operatsiooni jaoks — siit ainult võis oodata suuremat ohtu rinde paremale tiivale. Sellest põhiideest oleks pidanud korraldatama igasuguse operatsiooni. Ei ole kahtlust, et kõik armeed oleks ennast nihutanud paremale poole, kui 1. armee juhatus sellest ideest kramplikult oleks hoidnud kinni. On selge, et operatsioonide pilt mitte küllalt selgelt ülemjuhatusel silmade ees ei seisnud. Muidugi ei saa praegu 1. armee juhatusel etteheidet teha, et see asjaolu temale tule korral küllalt selge ei olnud. Sellest kõneleme üldse ainult selleks, et näidata, kui võrd raske on õiget operatiivset suuna leida.

Ka 2. ratsa korpusega ei ole asjad korras. Tema kavatseb 26. augustil liikuda Bohaini peale, s. o. armee vasaku tiiva ette. Armee juhatus imelikul kombel selle vastu ei protesteerinud, kuigi nii operatsiooni üldidee, kui ka praeguse olukorra kohaselt oleks palju õigem olnud liikuda üle Cambrai vähemalt Bapaume peale. Ta satub vara hommikul lõunapool Solesmes vaenlase peale, seob ennast lahinguga ja edasi ei saa. Võib olla pidas ta inglasi küll teatud aeg kinni, kuni teiste korpuste päralejõudumiseni, kuid selge on, et selle juures ta aega kaotas, mis äärmiselt tarvis oleks olnud operatiivsele jälitamisele. On üldse küsitav, kas oli soovitav siin inglastega lahingut alustada, selle asemel, et kõikide jõududega üle Cambrai ikka kaugemale edelasse liikuda. Paistab, et ka siin 1. armee rohkem taktikaliselt, kui operatiivselt mõtles. Alljuhid korpustes ei suutnud omal algatusel tehtud vigade parandada ja haaramist suuremas mõõdus läbiviia. 26. augusti õhtul seisis kogu 1. armee kitsal rindel kokkusurutud Cambrai ja Le Cateau vahel, frontaalseks lahinguks. Ainuke resultaat, — kaunis tunduvalt kaotused inglaste II korpusel.

27. augustil jätkatakse jälitamist, kuid jälle Peronni peale selle asemel, et Amiensi suunas liikuda. Tuleb arvata, et 1. armee juhatus ka 27. aug. olukorras omale veel aru ei andnud.

Peab ka tähendama, et 1. ja 2. armee juhatusel vahel olid tekkinud rasked arusaamatused Maubeugi piiramise küsimuses.

27. augusti õhtuks oli 2. armee välja jõudnud Guise raiooni. Kuigi nelja päevaga oli üle 70 km läbi mindud, ei olnud siiski jälitamine midagi suuremat andnud. On ju tõesti, et taandujal on alati pikemad jalad, kui jälitajal. Prantslased olid kadunud ja 2. armeel ei olnud isegi teateid, kas nad Oise peal peatama on jäänud või kohe edasiliikumud. I. ratsakorpus liikus VII korpuse taga, olles väsinud ja armeed teenida ei saanud.

Lennuväe tegevus olenes ilmastikust. Ainuke kindel abinõu teateid saada on lahing ja sellega 2. armee juhatus arvestas. Kuid ta ei tahtnud enam, nagu Sambre peal, kohe frontaalselt edasi tormata, vaid otsustab üks päev puhata. Selle läbi loodeti ka, et 3. armee ligemale jõuab tulla.

27. augustil hilja õhtul sai juhatus teateid naaber-armeede kavatsustest. Kuna need kavatsetesid ekstsentriliselt edasi marssida — pidi 2. armee juhatus veel kord kaaluma mis teha. Kui puhata — läheb 1. armee liiga kaugemale ette, kui edasi liikuda — tuleb Oise peal lahing lüüa ja siis on armee jagatud jõe läbi kahte ossa. Nii siis armee parem tiib peaks liikuma St. Quentin suunas, kuna vasak Guise-Etreapont joonele peale tungib.

On alati tähendatud, et strateegia on maade-

teadusega suguluses, teatud operatiivsed ettevõtted saavad maastiku poolt kindlaks määratud. On tarvis seda asjaolu siin natuke ligemalt valgustada, sest Marne katastroofi ideed tulevat otsida Oise pealt.

Põhja prantsuse sõjateater võimaldab taandujale mitme suurema jõe peal peatuda ja uuesti vastu panna. Seda peab kindlasti arvestama, kui vaenlase armee täielikult lõõdud ei ole. Ei ole suure tähtsusega, missuguse jõe peal see just sünnib, tähtis on see, et seda vastupanu tuleb murda parema tiiva tugeva hoobiga, kusjuures ei tohi kohe sissepoole haarama hakata, vaid peab edasi liikuma et sügaval seljatagusel haaramisega ähvardada.

Teine asi, mis selle sõjateatri kaarti uurides operatiiv mõttes silma paistab, on asjaolu, et alati tuleb karta tugevat vaenlase vastupealetungi saksa parema tiiva seljataha kas alumiselt Somme, või alumiselt Seine jooksult. Küsimus võib seista ainult selles, kas prantslastel tarviliste jõudude kogumiseks oli küllalt aega. Selles operatsioonis mängib aga Oise äärmiselt tähtsat osa, tema just jaotab defensiivvälja offensiivväljast, esimene on idapool Oiset, kuna teine Oisest läänepool asub.

Kui sakslased Oise lääne kalda maha jäta- vad, vabastavad nad ise selle offensiivvälja ja kohe seisab kaotuse tont armee ees, kui prantslased Seine või Somme pealt tugevate jõududega sakslastele seljataha liiguvad. Seda asjaolu ei oleks tohtinud silmavahele jätta. Ei olnud ju mingisuguseid positiivseid reaalandmeid selleks, et prantsuse armee on täielikult lõõdud.

28. augustil jõuab saksa sõjaväe parem tiib raiooni, kus pidi algama operatiivne kriis, mille raskuspunkt seisis küsimuses, kas parem tiib on küllalt tugev, et Pariisi läänest haarata. Tuleb eitavalt vastata, sest palju jõude oli antud ära. Siin ei olnud enam teist väljapääsu teed, kui nihutada kõik armeed parema tiiva poole. Kui seda mitte teha, ei olnud enam võimalik alguses kavatsetud opeartsiooni läbiviia.

2. armee sai puht taktikalistel põhjustel idapoolle nihutatud; sellele järgnes 1. armee, just samuti nagu 4. armeele järgneb ida suunas 3. armee. Selle suuna muutmise läbi sai Schlieffeni idee lõpulikult surmatud. Sel ajal on Joffre'il idee, mida kindlasti ettenägema pidi — löök saksa parema tiiva vastu. Kas see löök tuleb Laon-Amiens joonelt, või tuleb ta Pariisi, Marne, Aise pealt — see ei ole tähtis. Tähtis on idee ise. Et aega võita uue armee kogumiseks Pariisi raiooni ja et kergendada inglastele taandumist, käseb Joffre 27. augustil 5. armeele St. Quentinis suunas pealetungida.

28. augustil liigub 2. armee kahe korpusega läänepool Oise ja peab kohe Oise't üle minema idapoolle. Parema tiiva korpused jõuavad võrdlemisi hästi edasi. Keegi lendur teatab, et Oise peal on ainult prantslaste järeleväed. 1. armee juures on jälle üleskerkinud mõte pöörduda idapoolle, jonele Compiègne—Naven—Chauny. Ikkagi veel lootuses haarata vaenlase vasakut tiiva. 2. armee surve loobutakse varsti sellest mõttest, kuid tuleb arvata et 1. armee juhtide südames seda ideed edasi hellitati.

2. arme juhatus ei ole päeva jooksul suurei asja kursis. Tema oletab, et ka vasakpoolsed korpused kergelt üle Oise pääsevad, seda rohkem, et korpused on optimistlikult teateid saatnud. Kui 28. augustil armee juurde jõuab ülemjuhatuses direktiiv 27. augusti edaspidiste operatsioonide

kohta, ollakse rõõmus, et armee juhatus ja ülemjuhatus vaated enam-vähem kokku langevad ja teatatakse kohe ülemjuhatusale, et „2. armee jõuab 29. augustil Hame Marfontaine jonele ja algab La Fère kindluse vallutamist.“

28. aug. õhtul ei ole armee juhatuses veelgi selget pilti mis sündinud, arvatakse ikka, et vaenlane on taandumisel ja kavatsetakse 29. augustil oma liikumist normaalselt jätkata.

Seda rohkem ollakse üllatatud, kui 29. augusti hommikul mitmed diviisid koondamise ajal tugeva vaenlase tule alla satuvad.

Tekivad äärmiselt kriitilised episoodid, millest ainult tänu saksa tugevale distsipliinile ja pataljoni ning rügementide ülemate algatusvõimele, üle saadakse.

Päev möödub tugeva lahinguga, mis aga üksikult iga korpuse, mõnikord isegi diviiside poolt liüakse. Prantslased peetakse küll kinni, kuid vasaku tiival on kaardiväe korpus väga raskes seisukorras. Tuleb mõelda tema tagasitõmbamise peale Oise põhja kaldale.

30. aug. algab samuti segase võitlusega mitmes punktis. Armee tahab oma vasakut tiiba kohal hoida ja paremaga otse ida suunas üle jõe tungida. Vahepeal aga oli prantsuse ülemjuhatusese selgunud, et võitu oodata ei saa ja selle tõttu anti 5. armeele käsk taanduda. See käsk täidetakse väga osavalt 30. aug. peale lõunat.

Sakslased on äärmiselt väsinud ja jälitamisele ei asu. Selle tõttu võtab 2. armee juhatus nüüd seda suurema rõõmuga 1. armee teadaande vastu, et viimane kavatseb 31. augustil liikuda ida suunas Oise peale Compiègne—Chauny jonele. 2. armee soovib isegi veel rohkem pöörata ja rindega rohkem põhja poole La Fère—Laon jonele välja jõuda.

Sellega see võit kutsus välja järeldused, mis operatiivselt saksa sõjaväele suurimat õnnetust tähendasid.

1. armee juhatus oli pimestatud ideedest leida ja haarata, maksku mis maksab, prantslaste vasakut tiiva ja jättis täiesti silmavahele ohu, mis Pariisi poolt tõusis. On õige, et ka vana Schlieffen ette nägi võimaluse haarata prantslaste vasakut tiiva ja selleks üheksa korpus pöörata ida poole Oiset. Siin unustati aga ära, et Schlieffen selle juures ikkagi kolmeteistkümmne korpusega otse alumise Seine peale edasi liikus. Just nüüd selle olukorra juures saab täiesti selgeks, miks vana Schlieffen veel oma surmatunnil manitses: „Tehke aga narem tiib tugevaks.“ 1914 a. 1. armee oli aga liiga nõrk, et tegutseda Schlieffeni vaimus, tuli valida üht või teist. Ülemjuhatus annab kerge südamega selleks suuna muutmiseks oma nõusoleku. Raske on leida seletust antud nõusolekule. Arhiivi arvates nägi ülemjuhatus tol momendil selles suuna muutmises ainult teatud „ajutist taktikalist käiku“. lootes edaspidi jällegi õige suuna peale tagasi püüda.

Kindral Groener ei saa aga selle arvamiseiga ühineda. sest tema arvamise järele, ei või enesele ettekujutada. et sarnast võrdlemisi suurt armeed nagu see oli 1. armee. võiks saata üle Oise ainult taktikaliseks jälitamiseks ja siis lasta jälle tagasi liikuda. Oigem on arvamise, et ülemjuhatusese hakkas selguma, et jõud paremal tiival üldse liiga nõrgad on Pariisi haaramiseks läänest. Teiselt poolt oli iuba 2. ja 3. armee vahel tekkinud suur auk ja nüüd ähvardas tekkida auk 1. ja 2. armee vahel. Et seda kõike teatud piirini paralüüsida, katsutakse armeesid vasakule poole kokku suruda. Miks just vasa-

kule? Oleks ju võinud ka paremale poole kokku suruda, see oleks palju rohkem vastanud algideele. Tuleb arvata, et ülemjuhatus ikka veel oma kallist soovist — Lotringis läbimurda — kinni hoidis, et valmistada „hiigla Cannae“ ja selle tõttu vasakut tiiva liigutada ei tahtnud. See idee oli ekslik juba sellepärast, nagu meie nägime, et seal jõude sarnaseks ettevõtteks kaugeltki ei jätkunud.

Kõige õigem oleks olnud, kui juba Schlieffeni algplaani teostada ei tahetud, peale St. Quentin'i lahingut ülemjuhatusel anda umbes järgmine direktiiv: „Enne Pariisi langemist võitu ei ole!“

1. armee suund Beauvais, parem tiib Abancourt, 1. ja 2. ratsakorpused 1. armee ees.
2. armee mõlemal Oise kaldal Clermont—Crey jõe peale;
3. armee pöörab paremale üle Saisson—Fismes;
4. armee suund Reims;
5. armee läheb Maasist üle ja liigub Suippes — St. Menebouldi peale;
6. ja 7. armee lõpetavad kohe Lotringenis aktiivse tegevuse ja saadavad tugevad jõud nii raudteel, kui jala üle Luksenburgi, Diedenhofeni, Metz'i, Maasi peale läänepool Verduni.”

Peab alati meeles taha, et operatiiv haaramine annab ainult siis tagajärgi, kui ta on suunitud kaugele vaenlase seljataha, mitte aga tema tiiva vastu.

1. septembril arvab ülemjuhatus, et lahing, mis 4. ja 5. armeede juures ikka veel käimas, otsustavaks muutuda võib ja käseb 3. armeele: „viibimata ja kõige suurema energiaga jätkata liikumist kagu suunas, sest sellest liikumisest oleneb lahingu üldtagajärg.“ Öhtupoole sai ülemjuhatus igalt poolt teateid, et armeed liiguvad edasi. Oldi kindlas arvamises, et on saavutatud suur võit, kuna aga tegelikult prantslastel oli läinud korda ennast keskida lahti ja otsustavast lahingust hoida kõrvale.

2. september möödub heade teadete märgi all — vaenlane taandub igal pool Marne taha. Ülemjuhatus otsustab 1. armee grupeerida 2. armee tiiva taha ja temast moodustada rinde tiiva kaitset Pariisi vastu, sest on saadud teateid, et Pariisis midagi sünnib.

3. sept. hommikul seisab saksa sõjavägi Marne juures Chateau Thierry, Dormoses Vesle peal, idapool Reimsi, Suipper, Varmnes. Lotringenis käivad kõvad lahingud.

4. septembril prantslased ikka veel taanduvad. 1. armee jälitab vaenlast võidu 2. armeega juba lõunapool Marnet ja ei mõtlegi täita ülemjuhatus kasku; grupeerida ennast 2. armee tiiva taha üldrinde tiiva kaitseks Pariisi vastu.

Samal päeval on Gallienil selge, et nüüd võimalus on anda sakslastele hoop. Kindral Joffre ei ole aga veel nõus, seda enam, et ka marssal French pealetungist veel midagi kuulda ei tahtnud. Gallieni aga ei jätä järele ikka uuesti soodsat olukorda allakriipsutamast — et saksa IV. rees. korpus täiesti eraldatuna üksi seisab julgustuseks Pariisi vastu. Teda on võimalik kahekordsete jõududega purustada ja siis avanevad suured võimalused. Joffre annab vähehaaval järele ja 4 septembri öhtul on nõus algama 6. septembril üldist pealetungi. Kohe antakse peakorteris vastavad käsud välja.

„me Marnel“ hakkab roosilise kumaga üle horisondi tõusma. Algatus oli ammugi saksa ülemjuhatus nõrkadest kätest välja libisenud ja nüüd haaras tema järele prantsuse generalissimus. Tulevane lahingu saatus oli saksa alamjuhtide kätes ja rippus ära saksa sõjaväe tublidusest.

Meil ei ole tarvis Marne lahingu detailidesse tungida, sest nad on meile küllalt tuntud ja pealegi ei olnud siin operatiivselt enam midagi teha. Operatiiv-tegevus nõuab pikemat aega ja momentaalseid resultate ei anna. Sellepärast läheme sellest üle ja vaatame, mis oleks pidanud edasi sündima.

Saksa sõjavägi tuli lahingust välja ilma et oleks füüsiliselt või moraalselt murtud. Õige, kaotused olid suured ja palju haavatuid sattus vaenlase kätte. Tugev juhatus oleks juba esimestes taandumistes armeed välja viinud uue operatsiooni raamidesse. Selleks oleks muidugi tarvis olnud aegsalt sarnase võimaluse peale mõelda. Nooremal Moltkel ei puudunud aga mitte ainult põlev tahted, vaid temal ei olnud samuti mingisugust annet strateegilisteks kombinatsioonideks. Paistab paradoksina, kui ütelda, et saatus Marne taandumise läbi andis Moltkele veel kord võimaluse näidata oma väejuhi võimeid.

Üldine olukord peale lahingut oli raske, kui mitte keeruline. Oli tarvis võimalikult ruttu luua teine, soodsam olukord ja pidada uut otsustavat lahingut; selleks pidi algatuse enese kätte kiskuma ja prantslasi seadma uue olukorra ette. Siin ei aidanud ei kaitselahingud Aisne taga, samuti mitte frontaalsed vastulöögid. Schlieffen oli alati toonitanud: „Ainult liikumises peitub võit.“ Seda liikumist oleks võinud seda kergemalt teostada, et sel silmapilgul uus mees sõjaväe etteotsa astus. Ta oli vaba endistest kontseptsioonidest, temal oli tarvis pidada meeles ainult kaks alalist strateegilist seadust: 1) alati olla tugev üldiselt ja peaaesjalikult otsustaval kohal ja 2) kõik jõigiks koostatud jõud ühel ajal rakendada tööle.

Sõjaväe tugevust praegu muuta ei ole võimalik, tuleb ainult selgitada, kus on otsustav koht. Siin võivad küsimuse alla tulla ainult kaks kohta: parem tiib, et uuesti tegutseda Schlieffeni idee kohaselt või umbes Rethel raioonis murda prantslaste tsentrumist läbi ja siis liikudes lääne suunas — prantslaste peajõud ülesrullida. Viimast plaani oleks tehniliselt kergem teostada, sest tugevaid, värskeid jõude võib saada Lotringenis ja Retheli raiooni võib neid koondada kergemalt, kui parema tiiva peale. Teiselt poolt aga olid operatiivsed väljavaated siin väiksemad, sest peale läbimurret võisid prantslased siin oma mõlemad tiivad tõmata tagasi, rinne võis ennast läände pöörata ja tugevad prantsuse kindlused sakslastele seljataha jääda.

Meie näeme, et ikkagi ainult parema tiivaga võitu tuleb otsida. Selleks on tarvis koondada jõude sinna, kus küllalt ruumi, et nõudekohaselt asetuda ja hargneda. Raudteede võrgu järele oleks võinud see raioon olla Brüssel—Maubeuge—Namuri kolmnurk. Siia viivad mitmed suured raudteeliinid, millel oli võimalik liikumine vähemalt kuni 80 rongi päevas. 16 diviisi oleks olnud võimalik vedada kokku kuni septembri lõpuni. 8 diviisi oli võimalik võtta rinde keskkohast. Nende 24 diviisiga oleks võinud katkuda teist korda teostada Schlieffeni plaani. Siin võib tähendada, et sarnasel korral oleks võinud tekkida kartus, et prantslased ennem järkjärgulised kaitserinded läbi murravad, kui uued jõudude koondised pääsevad teotsema. See on vähe usutav, sest kaitse on modern sõjariistadega äärmiselt visa ja teiseks olid prantslaste jõud väga väsinud.

On muidugi võimata ütelda, kuidas sarnane operatsioon oleks lõppenud, kuid kindel on see, et tema oleks algatuse uuesti saaksa ülemjuhatus kätte andnud.

Pinnapealsete kaevikute, vaatluspunktide, kuulipilduja- pesade ja varjendite ehitamine.

N. Thar, kapten.

Kaitse korraldamisel soodes harilikult ei lähe vaja pidevat tulesüsteemi tervel rindel. Kaitsejõud koondatakse läbipääsu suundadesse, moodustades seal üksikud vastupanupesad ja toetuspunktid; intervallide kaitse on varude ülesanne. Kaitseehitisi asetatakse omapoolsele soo äärel ja kuivematesse kohtadesse, kuid ka neis kohtades on enamasti võimata kaevata süvendeid kõrge põhjavee pärast. Kaitseehitised soodes on harilikult pinnapealsed. Ühenduskraavide ehitamisest tuleb loobuda, sest pinnapealsete kaitseehitiste püstitamine nõuab palju aega ja tööjõudu. Ühenduskraavide asemele ehitatakse ühendusteel, rajad ja sageli ka purded. Varjenditest ehitatakse enamasti vaid killukindlaid; raskemad ehitised vajavad palkidest või fašiinidest alust vajumise ärahoidmiseks ja materjalide juurevedu on soodes raskendatud.

Pinnapealsed kaitseehitised vooderdatakse harilikult kantsikorvidega, põimaidadega ja fašiinidega, sest need materjalid on kerged ja hagu on harilikult koha peal saadav.

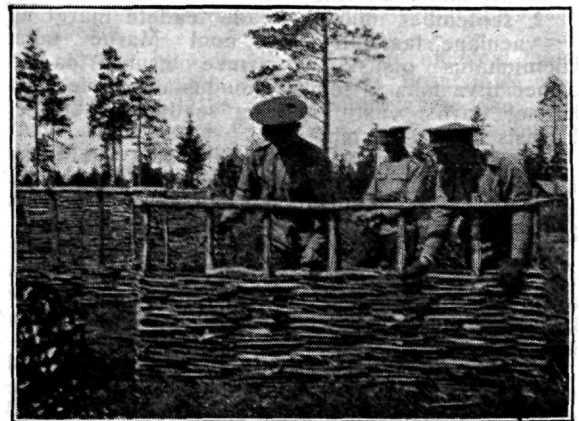

Pilt 1.

Kantsikorv on hagudest punutud põhjajata korv (pilt 1). Hariliku kantsikorvi läbimõõt on 0,70 m ja kõrgus — 1,00 m. Korvi punuvad 3 meest. Selleks nad vajavad järgmised tööriistad ja materjalid:

kirveid	1,
puunuie	1,
käsisaage	1,
nuge	2,
nööri, pikkus umbes 1 m	1 (ringjoone tähistam.),
teibaid, Φ 6 cm, pikkus 1,30 m	7—8 tk.,
hagu	0,15 m ³ ehk 1,25 kuhu,
sidumistraati 1,5—2 mm	2 m.

Alul tähistatakse ringjoon, mille läbimõõt võrdub valmistatava kantsikorvi läbimõõdule. Ringjoonele taotakse teibad maasse umbes 0,20 m sügavuseni. Korvi punutakse harilikult kolme vitsaga üheaegselt, alates kõrvutiseisvast teibast. Vitsa jäme ots asetatakse teiba taha korvi sisemusse ja vits juhitakse üle kahe teiba väljaspoolt ja üle ühe teiba seespoolt; vitsa peenikene ots jääb korvi sisemusse; punumisel vitsad põimitakse omavahel keerdu. Pealmised vitsad seotakse traadiga teivaste külge. Teivaste ülemiste otste laialihoidmiseks asetatakse nende vahele korvi punumise ajaks võru. Korvi punumine kestab keskmiselt tund aega.

Pilt 2.

Hariliku põimaia kõrgus on 1,00 m ja pikkus — 2,00 m (pilt 2). Aia põimivad 3 meest. Selleks nad vajavad järgmised tööriistad ja materjalid:

kirveid	1,
puunuie	1,
käsisaage	1,
kiine	1,
nuge	1,
mõõdulatte	1,

teibaid, ϕ 6—7 cm, pikkus 1,0 m 7 tk.,
 hagu 0,20 m³ ehk 1,5 kubu,
 sidumistraati 1,5—2 mm 2 m.

Möödulatt pannakse maha ja märgitud kohtades taotakse teibad maasse umbes 0,20 m sügavuseni. Põimimise ajaks ühendatakse teivaste ülemised otsad abilataiga. Äärmiste teivaste kohal väänatakse viitsad, et nad tagasi keeramisel ei murduks. Pealmised haoridvad seotakse traadiga teivaste külge. Põimaia valmistamine kestab keskmiselt tund aega.

Kui vooderdamise põimaid valmistatakse koha peal, siis ritvade otsad ulatavad 0,10 m pikkuselt üle äärmiste teivaste ja teibad ühendatakse omavahel kolmest kohast (alt, keskelt ja ülevalt) 3 kuni 4 mm traadiga. Traadi puudumisel alumine, keskmine ja ülemine ridvapaar põimitakse omavahel keerdu ja otsad keeratakse tagasi ümber äärmise teiba; ridvaotsad peavad ulatama järgmise teiba taha. Niisuguse põimaia valmistamine kestab keskmiselt 20 minutit.

Pilt 3.

Fašiinid on traadiga või vitstega seotud haopuntrad (pilt 3). Hariliku fašiini läbimõõt on 0,25 m ja pikkus — 2,50 m. Fašiini seovad 3 meest. Selleks nad vajavad järgmised tööriistad ja materjalid:

- kirveid 1,
- puunuie 1,
- käsisaage 1,
- kiine 1,
- tange 1,
- kaliibreid 1,
- hoobi, ϕ 6 cm, pikkus 1,00 m 2,
- traati 4 mm või nõõri 10—12 mm, pikkus 3 m (fašiini pingutamiseks) 1,
- teibaid ϕ 10 cm, pikkus 1,80 m (pukkide valmistamiseks) 8 tk.,

hagu 0,25 m³ ehk 2 kubu,
 sidumistraati 2—3 mm 10 m või 5 sidumisviitsa.

Fašiini valmistamiseks laotakse haod pukkide harude vahele ühetasaselt kogu fašiini pikkusel, haod surutakse kokku pingutamise nõõri ja hoovade abil ja seotakse traadiga või vitstega. Sidemete kaugus üksteisest on 0,50 m. Fašiini otsad saetakse tasaseks. Fašiini valmistamine kestab keskmiselt 1/2 tundi.

Pinnapealse kaeviku kuju plaanis oleb tulistamise suunast ja vastase tulesuunast. Kaitseks vastase pikitule eest kaevikud ehitatakse käändudega või saehambakujulised. Sirgjooneliste kaevikujärkude pikkus ei tohi ületada 6 m; pikemates sirgjoonelistes kaevikujärkudes ehitatakse kantsikorvidest vahevallid kaitseks vastase pikitule ja kaeviku lõhkevate mürskude eest. Kaeviku otstele antakse käänak tahapoole kaevikute vahede tulistamiseks risttulega. Pinnapealsed kaevikud ehitatakse enamasti tagaküljeta. Aste ehitatakse maapinna kõrgusel ja kaeviku põhi kaetakse vajaduse korral restiga. Kaevikusse koguv vesi juhitakse madalamatesse kohtadesse või vee kogumise kaevudesse. Kui süvendi kaevamine ka 0,40—0,50 m sügavuseni ei ole võimalik kõrge põhjavee pärast, ehitatakse astmeta kaevik.

Pinnapealse kaeviku ehitamisel tähistatakse alul teivaste abil kaeviku esikülge. Tähistatud joonele asetatakse kaeviku vooder — kantsikorvid ja põimaid. Kaeviku esiküljele antakse kallak 6/1 ja kantsikorvide ja põimaidade teibad taotakse maasse 0,20 m sügavuseni. Kantsikorvid püsivad kohal, põimaidu aga tuleb toetada teivastega ja kinnitada tõmbitsate abil. Kantsikorvid ja põimaid ühendatakse omavahel 3 mm traadiga.

Kui kaeviku vooder on kohale asetatud, kinnitatud ja voodri üksikud osad omavahel seotud, algab muldvalli ehitamine. Muldvalli paksus rindvalli kõrgusel peab olema 1,50—2,00 m. Muld valli ehitamiseks võetakse harilikult kaeviku ette kaevatud kraavist. Rindvall vooderdatakse mätastega või fašiinidega.

Vaatluspunktid ja kuulipildujapesad pinnapealsetes kaevikutes ei erine harilikudest vaatluspunktidest ja kuulipildujapesade tüüpidest. Varjenditest ehitatakse vaid killukindlaid. Varjendi küljesinad vooderdatakse kantsikorvidega, sest küljesinad hoiavad kate üleval. Tagumine sein vooderdatakse põimaiaga. Kantsikorvid ja põimaid kinnitatakse maasse taotud ja

tõmbitsatega varustatud teivaste abil. Kantsikorvidele asetatakse kaks aluspalki ja nende peale varjendi katepalgid. Katepalgid seotakse omavahel vähemalt kahest kohast 4—5 mm traadiga. Katepalkide läbimõõt on 15 cm ja pikkus 3,50 m. Praod katepalkide vahel täidetakse samblaga või peenikeste hagudega, palgikiht kaetakse katusepapi ja mullakihi. Mullakihi paksus peab olema vähemalt 0,30 m.

Pinnapealse kaeviku ühe jooksevmeetri ehitamiseks vajatakse:

põimaidu	0,5 tk.,
vaiakesi, Φ 8 cm, pikkus 1,00 m (põimaia toetamiseks)	1 „
vaiakesi, Φ 8 cm, pikkus 1,20 m (tõmbitsate kinnitamiseks)	1,5 „
traati 3—4 mm (tõmbitsate tegemiseks)	6 m
või	
kantsikorve	1,5 tk.,
vaiakesi, Φ 6 cm, pikkus 0,80 m (astme vooderdamiseks)	2—3 „
hagu (astme vooderdamiseks) 0,05 m ³ ehk 0,4 kubu, fašiline (rindvalli vooderdamiseks)	0,4 tk.,
traati 3 mm (voodri üksikute osade ühendamiseks)	1 m,
moondamismaterjali 4,5 m ² pinna moondamiseks.	

Materjal kaalub umbes 70—80 kg (väljaarvatud moondamismaterjal).

Vaatluspunkti ehitamiseks pinnapealses kaevikus vajatakse:

kantsikorve	4 tk.
põimaidu	1 „
raudteerõpaid, pikkus 1,5 m	2 „
prusse 10×10 cm, pikkus 1,5 m	2—3 „
laudu 5×20 cm, pikkus 2,00 m	4 „
palke, Φ 15 cm, pikkus 1,5 m	12 „
mullakotte	18 „
katusepappi	0,5 rulli,
traati 3 mm	25 m,
moondamisvõrku	2 m ² või
traati 2 mm	50 m,
vaiakesi (võrgu kinnitamiseks)	34 tk,
moondamismaterjali 2 m ² moondamiseks, moondamismatte, laius 0,90 m, pikkus 2,50 m 1 tk.	

Materjal, väljaarvatud moondamismaterjal, kaalub umbes 400 kg.

Kuulipildujapesa ehitamiseks pinnapealses kaevikus vajatakse:

kantsikorve	3 tk.,
põimaidu	1 „
teibaid Φ 10 cm, pikkus 2,00 m (põimaia kinnitamiseks)	1 „
vaiakesi, Φ 8 cm, pikkus 1,20 m (tõmbitsate kinnitamiseks)	3 „
traati 3—4 mm (tõmbitsate tegemiseks) 12 m	
mättaid (rindvalli vooderdamiseks)	100 tk.,
moondamisvõrku (pesa katmiseks)	8 m ² või

traati 2 mm	200 m
vaiakesi (võrgu kinnitamiseks)	70 tk.,
moondamismaterjali 8 m ² moondamiseks, moondamismatte, laius 1,00 m, pikkus 1,50 ja 2,50	2 tk.

Materjal, väljaarvatud mätad ja moondamismaterjal, kaalub umbes 175 kg.

Killukindla varjendi ehitamiseks (5 mehe jaoks) pinnapealses kaevikus vajatakse:

kantsikorve	4 tk.,
põimaidu	1 „
teibaid, Φ 10—12 cm, pikkus 2,00 m (voodri kinnitamiseks)	5 „
vaiakesi, Φ 8 cm, pikkus 1,20 m (tõmbitsate kinnitamiseks)	5 „
traati 3—4 mm (tõmbitsate tegemiseks ja voodri üksikute osade ühendamiseks omavahel)	25 m,
palke, Φ 15 cm, pikkus 1,75 m (aluspalk.) 2 tk.,	
traati „ 15 „ „ 3,5 „ (katepalk.) 12 „	
traati 3—4 mm (katepalkide ühendamiseks omavahel)	30 m,
katusepappi	1 rull,
mättaid (rindvalli vooderdamiseks)	50 tk.,
vaiakesi, Φ 6 cm, pikkus 0,80 m (iste vooderdamiseks)	14 „
hagu (iste vooderdamiseks) 0,12 m ³ m ehk 1 kubu, moondamismatte, laius 0,60 m, pikkus 1,50 m 2 tk.,	
„ „ 0,60 „ „ 2,50 „ 1 „	

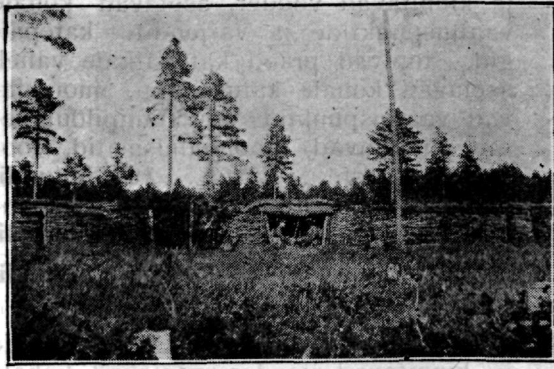
Materjal, väljaarvatud mätad, kaalub umbes 600 kg.

Pinnapealseid kaitseehitisi ei ole võimalik varjata vastase õhustvaatluse eest, sest ehitised on liig kõrged maapinnast. Moondamisel on ka vähem tähtsust kui normaaloludes, sest soodes suurtükiväe koondamine ja laskemoonaga varustamine on raskendatud. Tähtis on varjata vastase vaatlajate eest vaatluspunktide, kuulipildujapesade ja varjendite asukohad. Selleks vaatluspunktide kuulipildujapesad ja varjendid ehitatakse kaevikutesse ja ehitiste suudmed kaetakse moondamismattidega. Laudkilpide tarvitamine on ebakohane, sest laudkilbi pind on sile ja seepärast õhufotol hele.

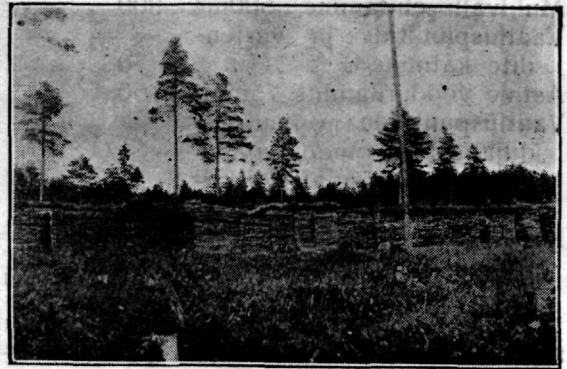
Pildil 8 on näidatud pinnapealsesse kaevikusse ehitatud kuulipildujapesa ja varjend. Mõlematel ehitistel on moondamismatid kokkurullitud. Pildil 9 on näidatud samad ehitised allalastud moondamismattidega.

Näide pinnapealse kaeviku ehitustöö organiseerimisest.

Ü l e s a n n e: ehitada pinnapealne kaevik kahele jaole kolme vaatluspunktiga,

Pilt 8.

Pilt 9.

nelja kuulipildujapesaga ja nelja killukindla varjendiga. Kaeviku pikkus ühes ühenduskraaviga on 140 m; ühenduskraavil on kaeviku profiil. Sellest arvust tuleb maha võtta kuulipildujapesade, vaatluspunktide ja varjendite pikkused rinnetpidi, sest need kaitsehitised on kaevikutes. Jäeb järele $140 - 3 \times 1,80 - 4 \times 2,00 - 4 \times 3,00 = 115$ m.

Tööjõud: 2 rühma = 80 meest.

Materjali vajadus:

Kantsikorve — kaeviku ehitamiseks 24 tk.
 — vaatluspunktide ehitamiseks . . . 12 „
 — kuulipildujapesade ehitamiseks . . . 12 „
 — varjendite ehitamiseks . . . 16 „

Kokku 64 tk.

Põimaidu — kaeviku ehitamiseks . . . 50 tk.
 — vaatluspunktide ehitamiseks . . . 3 „
 — kuulipildujapesade ehitamiseks . . . 4 „
 — varjendite ehitamiseks . . . 4 „

Kokku 61 tk.

Fašiiine — kaeviku ehitamiseks 40 tk.
 teibaid, ⊙ 10 cm, pikkus 1,80—2,00 m
 — kuulipildujapesade ehitamiseks . . . 4 „
 — varjendite „ . . . 20 „

Kokku 24 tk.

Vaiakesi, ⊙ 8 cm, pikkus 1,20 m
 — kaeviku ehitamiseks 250 tk.
 — kuulipildujapesade ehitamiseks . . . 12 „
 — varjendite „ . . . 20 „

Kokku 272 tk.

Vaiakesi, ⊙ 6 cm, pikkus 0,80 m
 — kaeviku ehitamiseks 250 tk.
 — varjendite „ . . . 56 „

Kokku 306 tk.

tikke, ⊙ 5 cm, pikkus 0,50 m 400 tk.
 hagu 6 m³ ehk 48 kubi,
 moondamisvõrku 40 m².

Traati 3—4 mm — kaeviku ehitam. 700 m
 — vaatluspunktide ehitamiseks . . . 75 „
 — kuulipildujapesade ehitamiseks . . . 48 „
 — varjendite ehitamiseks 220 „

Kokku 1043 m

Raudteerööpaid, pikkus 1,50 m 6 tk.
 Prusse 10×10 cm, pikkus 1,50 m 6 „
 Laudu 5×20 cm, pikkus 2,00 m 12 „
 Palke (I) 15 cm., pikkus 1,50 m 36 „
 — pikkus 1,75 m 8 „
 — pikkus 3,50 m 48 „
 Katusepappi 6 rll.

Moondamismatte:

— laius 0,90 m, pikkus 2,50 m 3 tk.
 — laius 1,00 m, pikkus 2,50 m 4 „
 — laius 1,00 m, pikkus 1,50 m 4 „
 — laius 0,60 m, pikkus 1,50 m 8 „
 — laius 0,60 m, pikkus 2,50 m 4 „

Kogu materjal kaalub umbes 10 tonni.

Töö suurus:

Hao valmistamine:

— kantsikorvide jaoks . $64 \times 0,15 = 9,8\text{m}^3$
 — põimaidade jaoks . $61 \times 0,2 = 12,2\text{m}^3$
 — fašiinide jaoks . . $40 \times 0,25 = 10,0\text{m}^3$
 — astme vooderdamiseks $6,0\text{m}^3$

Kokku — ümmarg. 40m³ ehk 320 kubi — 50 töötundi.

Teivaste ja vaiakeste valmistamine — 1900 tk. 190 töötundi.

Kantsikorvide valmistamine
 — 64 tk. 192 „

Põimaidade valmistamine —
 61 tk. 183 „

Fašiinide valmist. — 40 tk. 60 „

Palkide valmist. — 92 tk. 40 „

Moondamismattide valmistamine — 24 tk. 48 „

Kaeviku tähistamine 10 „

Voodri kohale asetamine ja kinnitamine 120 „

Muldvalli ehitamine	500m ³	800	„
Vaatluspunktide ja varjendite katmine		70	„
Astme vooderdamine	75m ²	150	„
Vaatluspunktide ja kuulipildujapesade moondamine ja moondamismattide kohaleasetamine		32	„
Kaeviku moondamine		110	„

Kokku 2055 töötundi.

Veoabinõusid ei ole vaja, sest töölisel tööle minnes kannavad materjalid ehituskohale.

Tööde järjekord ja tööliste ülesanded:

1-ne päev:

- esimene rühm valmistab hagu, teibad, vaiakesed ja palgid . . . **280 töötundi,**
- teine rühm valmistab 32 kantsikorvi, 32 põimaida, 40 fašiini ja 24 moondamismatti . . . **300 töötundi,**
- 7 meest (5 meest esimesest ja 2 meest teisest rühmast) tähistavad kaevikud ja juurepääsu rajad; tarbekorral nad ehitavad purded . . . **56 töötundi,**

Kokku 636 töötundi.

2-ne päev:

- 2 jagu teisest rühmast valmistavad 32 kantsikorvi ja 30 põimaida **180 töötundi,**
- 2 jagu teisest rühmast asetavad kohale

ja kinnitavad vooder, asetavad kohale vaatluspunktide ja varjendite katepalgid, topivad praod katepalkide vahel, asetavad kohale katusepapp, moondavad vaatluspunktid ja kuulipildujapesad, kinnitavad moondamismattid, vooderdavad aste . . . **160 töötundi,**

— esimene rühm ehitab muldvalli ja moon-
dab . . . **320 töötundi,**

Kokku 660 töötundi.

3-as päev:

- 2 jagu teisest rühmast asetavad kohale ja kinnitavad vooder, asetavad kohale vaatluspunktide ja varjendite katepalgid, topivad praod katepalkide vahel, asetavad kohale katusepapp, moondavad vaatluspunktid ja kuulipildujapesad, kinnitavad moondamismattid, vooderdavad aste . . . **160 töötundi,**
- 1 jagu teisest rühmast korraldab kaevikute kuivatamist . . . **80 töötundi,**
- esimene rühm ja 1 jagu teisest rühmast ehitavad muldvalli ja moondavad . . . **400 töötundi,**

Kokku 640 töötundi.

4-as päev:

- tööjaotus samasugune nagu eelm.päeval, kuid töö kestab 4 tundi **320 töötundi,**

Kokku 2256 töötundi.

Kaks rühma ehitavad kaeviku valmis umbes 3½ päevaga.

Külaskäik Soome allohvitserkonnale.

R. Vohnja.

Üheks ühendavaks lüliks meie ja venasrahva Soome kaitseväge vahel on vastastikused külaskäigud. Siin sõlmuvad tugevad sõprussidemed ja tutvunetakse üksteise elu ning tegevusega.

Suviste pühil Kv. staabi üleajateenijatekogu korraldusel ettevõetud külaskäik Soome, oli vastukülaskäiguks meid möödunud suvel külastanud Helsingi ja Viiburi allohvitserkonnale.

Juba merel tõi esimesi tervitusi Soome sõjaväelennuk, tiirledes meie kohal ja laeva lähenemisel sillale paistis juba eemalt meid vastu võtma tulnud sõprade tihe rivi. Hetk hiljem olimegi Soome kauris pealinnas. Esitlused, südamlilikud käepigistused. Leidsime mitmeidki tuttavaid möödunud aastast.

Saabudes Soome allohvitserkonnale keskkoju mugavatesse ja avaratesse ruumidesse pakuti kohvi ning jagati vastuvõttekavad. Kohe järgnes tutvumine ligiduses asuva Soome Kõrgema Sõjakooli ning sõjarmuuseumiga. Veidi hiljem teostus päeva tösisem osa — pärjapanek Eesti Vabadussõjas langenud soomlaste hauale. Rivistudes kahelepool sammast, siin Eesti, seal Soome allohvitserid — asetatakse pärg — mälestuseks kangelastele, kes vennalikku abikätt sirutasid meile üle lahe tõsisel hädaohu korral ning kes hõimude kodu kaitsel jätsid oma noore lootusriikka elu.

Jatkus huviküllane matk läbi Helsingi. Erilist huvi pakkus kalmistu vaatlemine, mille ilu ja stiilsus igale meist unustamatu

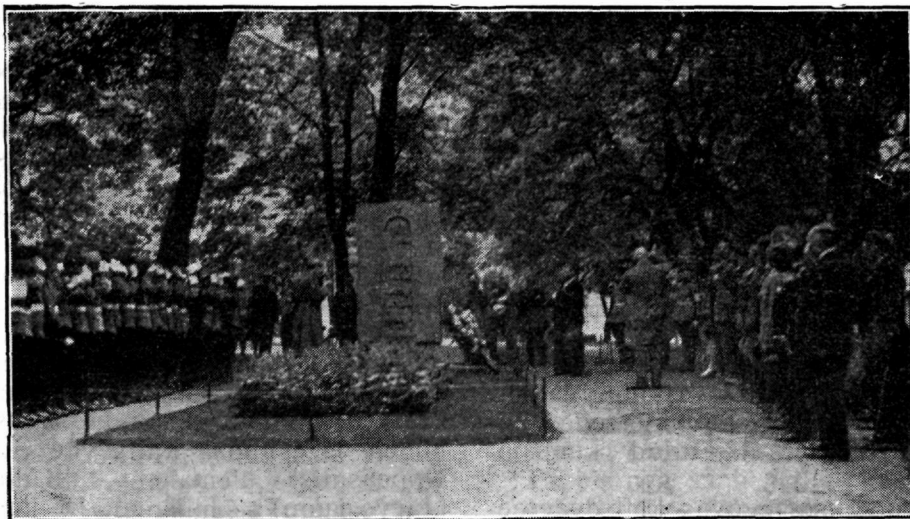
Peale kohalejõudmist Imatrale.

mulje jättis. Jõudes autopataljoni kasarmuisse, kostitati lihtsa, kuid rikkaliku Soome sõduri hommikeinega.

Jõudes Suomenlinna kindlusesse, vaatesime lossi, tutvusime kindluse ajaloo ja

tu, kellel oma ajakiri. Kogude lugemislaudadel leidis „Sõdur“ ja teisi Eesti aja-lehti ja ajakirju.

Tagasijõudes Helsingi oli korraldatud koosviibimine ohvitseride keskkogu ka-

Pärjapanek Eesti Vabadussõjas langenud Soomlaste mälestussambale.

tema omapärase vallutamise. Järgnes sõit Santahaminasse, kus tutvusime kasarmute, raadio klassi ja lennuväega. Sõit oli meile väga õpetlik. Soome all-ohvitserkond on tunduvalt paremas seisukorras kui meil, kõigepealt ainelise külje suhtes. Nad on organiseeritud kesklii-

siinos, mida kaunistasid südamlikud ter- vituskõned. Lõpul ei puudunud jalakee- rutuski. Juba koitis kui lahkusime, et veidigi puhata edaspidiseiks rännakuiks, mis elmisest veelgi huviküllalisemad töötasid olla.

Pärast mõnetunnilist puhkust Kaardi-

rügemendi kasarmus ning hommikeinet jätkus matk Viiburi. Kouvola jaamas tervitas meid kaitseväe orkester ja suur hulk allohvitseri. Kuigi rong peatus vaid 12 minutit, pakuti jaamahoones kohvi, peeti südamlik tervituskõne ning anti üle mälestusalbum.

Saabudes Viiburi teostus kolme 65 km autosõit Imatrale. Teel avanes võimalus tutvuneda ilusa, kuid karmi Soome maastikuga ning järvede omapärase iluga. Ehkki Imatra kosk on ohjeldatud inimkäsi ja selletõttu palju kaotanud oma ürgilust, siiski pakub ta praegugi veel küllalt naudingut oma jõu ja võimsusega. Huviküllane oli ka tutvumine jõujaamaga.

Järgnes suurejooneline bankett Valtionhotellis. Peetud kõned olid tulvil isamaa-armastust; rõhutati vajadust konkreetsemate sidemete järgi hõimu rahvaste vahel kumbagil Soomelahe kaldal. Paljudel koosviibimisest osavõtjatel Soomlastel olid rinnas Eesti Vabadusristid ja

nad võisid kaasvõitlejaid Eestist tervitada ladusas eesti keeles. Need olid kangetas Eesti Vabadussõjast.

Järgmisel hommikul, peale einet Karkala kaardi rügemendi allohv. kasiinos, asusime jällegi laevale, et huvireisu jätkata Juustilasse, kus tutvusime Saima kanaliga, vesivärvatega ja loodusiluga.

Lahkumisõhtu oli korraldatud Viiburi vanas kindluses. Meeleolurikkaks kujunes lahkumine keset pidu. Mürisevate „elaköön“ ja „hüvasti“ saatel asusime autodele, et jõuda rongile. Hoolimata sellest, et pidu pooleli, ilmus jaama saatma suur hulk allohvitseri ja rahvast. Lauldi hümmi, Eesti ja Soome rahvuslaule. Viimased käepigistused ja „Eestimaa, mu isamaa...“ hellidel kadus silmist külalislahke Viiburi allohvitserkond.

Meie vastuvõtt kõikjal osutus südamliselt soojaks. Tagasisõidul Helsingist saatsid meid jällegi kolm Soome sõjaväelennukit.

Ametlik osa.

Kasvandikkude vastuvõtmine K. Ü. Õ. Sõjakooli kadettide nooremassesse klassi 1930.

Uute kasvandikkude vastuvõtmine Kaitseväe Ühendatud Õppeasutiste Sõjakooli kadettide nooremassesse klassi sünnib käesoleval aastal 28., 29. ja 30. juulil alljärgneva kava järele:

28. juulil kell 08.00 K. Ü. Õ. ambulantsi Tondil — tervislik kontroll.

29. juulil kell 08.00 K. Ü. Õ. auditooriumi Tondil — eesti keel (üldhariduslik teem).

30. juulil kell 08.00 K. Ü. Õ. Sõjakooli kadetikompaniis Tondil — riviline katse.

Katsed toimetatakse kaitsevägede staabi ülema korraldusel määratud komisjonide poolt.

Vastu võetakse tegevas kaitseväeteenistuses olijaid ja käsutus- ning reservväelasi, kes vastavad järgmistele tingimustele:

- 1) vanadus mitte üle 27 aasta;
- 2) lõpetanud sõjakooli aspirantide klassi;
- 3) omavad täieliku keskkooli hariduse (õigustega keskkooli täieliku kursuse lõpetanud; põllutöökeskkoolide lõpetajad seda õigust ei oma);

4) peavad olema oma tervisliku seisukorra ning kehaehituse poolest praegusel ajal kõlbulikum kaadriohvitseriks;

5) ei ole karistatud kohtu poolt karistusega, mis riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse põhjal hääleõigusest ilma jätab ega ei ole kohtu poolt määratud karistusega riigiteenistusse astumise õigusest ilma jätetud;

6) ei seisa kohtu või eeluurimise all ega ole tunnustatud maksujõuetuks.

Sisseastumise sooviavaldused, varustatult tempelmarkidega — 50 senti soovivalduselt ja 10 senti igalt juuresolevalt lisalt — tulevad kirjutada kaitseministri nimele ja esitada Kaitseväe Ühendatud Õppeasutiste ülemale — Tallinn-Tondi (Järve jaam) — hiljemalt 15. juuliks s. a., juure lisades järgmisi tunnustusi kas algkirjades või seaduslikult kinnitatud ära- kirjades:

- 1) vanadust tõendav tunnustus;
- 2) haridust tõendav tunnustus;
- 3) ametlikult tõestatud päevapilt;
- 4) lühike eluloo kirjeldus;
- 5) sooviavaldaja allkiri, et talle ei ole kohtulikult määratud karistust, mis riigikogu valimise, rahvahääleta-

Pilte Kompanii- ja patareülemate kursuselt.

Patareülemad valmistavad suurtüki platvormi roovikutest. Tondil 31. 5. 1930.

mise ja rahvaalgatamise seaduse põhjal hääleõigusest ilma jätab ega ei ole kohtu poolt määratud karistusega riigiteenistusse astumise õigusest ilma jäetud; et ei seisa kohtu või eeluurimise all, ega ei ole ärialal maksujouetuks tunnistatud;

- 6) kui sooviavaldaja palve esitamise ajal on tegelikus kaitseväeteenistuses, siis peale muu veel väeosaülemale viimane atestatsioon;
- 7) kui kaitseliidust osa võtnud, siis vastav tunnistus maleva pealiku poolt;
- 8) käsutus- ja reservväes olijad peavad esitama ka tõestatud ära kirjad kaitseväeteenistuse dokumentidest.

Tegelikus kaitseväeteenistuses olijad esitavad sooviavalduses sisseastumiseks oma ülemuse kaudu komando järjekorras, käsutus- ja reservväes olijad — otsekohe

Kaitseväe Ühendatud õppeasutiste ülemale.

M ä r k u s e d: 1) Aspirantide klassi lõpetajad, kes on ülendatud täiendusohvitserideks, võivad sisseastumise katsetest osa võtta üldistel alustel.

2) Need aspirantide klassi õpilased, kes praegusel ajal viibivad sõjakoolis ja käesoleva aasta juunikuul väljusid eriväelikesse, võivad kadettide nooremassi klassi sisseastumise katsetest osa võtta üldistel alustel, sest et nemad on Ohvitseride ettevalmistamise seaduse (R. T. nr. 52 — 1928. a.) § 15 ettenähtud katsed sooritanud.

3) Õppetöö sõjakooli nooremas kadettide klassis algab augustikuu algul. Täppis aeg saab neile, kes sisseastumise katsete tulemuste põhjal saavad vastu võetud, täiendavalt teada antud.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

„La Revue d'infanterie“ nr. 450 — 1. märts 1930.

„Näha ja kuulda lahingus“ (major Barthe). Autor on kirjutanud põhjaliku töö mitte üksi vaatluse ja kuulamise tähtsuse selgitamiseks lahingu olukorras, vaid ta annab ka sõduri tege-likuks väljaõppeks vajalikud juhtnöörid ja kaunis täpsa töökava ühes tarvilikkude õppeabinõude kirjeldamisega ning nende kasutamise selgitamisega. Artikkel on sisult väga huvitav ja pakub hulga materjali vastavate õppekavade kokkusead-miseks ja ka vaatluse ja kuulamise õppuste tege-likuks organiseerimiseks. Artikkel on varustatud rea ülesvõtetega ja joonistega. (Artiklil on järg.)

Kaadri väljaõpe lühikese-ajalise teenistuse juures“ (kindral Barbeyrac de Saint-Maurice). Autor peatub kompanii lahing- väljaõppe juures, tähendades, et selle väljaõppe teostamiseks olevat küllalt kahe alljärgneva har-jutuse läbiviimisest, s. o.:

- kompanii, täiendatud raskekuulipilduja gru- piga, kontakti loomisel kuni tule avamiseni tema (kompanii — R. Tck.) esijärgus viibi- vatelt rühmadelt;
- kompanii tulemanööver — ilma raskekuuli- pildujate grupita.

Edasi peatub autor üksikasjalikult kumbagi harjutuse läbiviimise juures. Artikkel võib huvi pakkuda ka meie riviohvitseridele, mispärast soo- vitan tutvumiseks.

„Saksa jalaväe rügement 1914.— 1918. a. sõjas“ (kol.-lt. Besnier). Sõjaajaloo- line kirjutis. Käsitatakse Badeni 114. jalaväe rü- gemendi tegevust maailmasõjas — sama rüge- mendi ajaloo järele („Das 6. Badische infanterie regiment Kaiser Friedrich III“ nr. 114, kokkusea- tud kapten Blum-Delorme). Sisaldab rea huvi- tavaid üksikasju Saksa jalaväe rügemendi elust- olust ja tegevusviisidest mitmekesistes lahingu olukordades. (Artiklil on järg.)

„Teise järgu rügement kaitse- lahingus 1918. a.“ (eskadroni ülem Janet). Episood maailmasõjast.

„Sõjaväe lastekooli asutamise kava Ludvig XV ajal“ (res. kapten Laulan). Refereeritakse brigaadi kindral Merlet pool esita- tud kava sõjaväelise iseloomuga kooli asutami- seks vanemateta laste jaoks. Kava on huvitav ka selle poolest, et koos kavaga esitati seaduseelnõu poisimeeste maksustamiseks. Viimasega saadav tulu oli määratud eelnimetatud kooli ülespidami- sega ühendusesolevate kulde katteks.

Välisriikide sõjakirjanduse üle- vaade.

„Padersoni laadimisega püss.“ Ing- lise firmalt Vickers konstrueeriti hiljuti uus jala- väe vintpüss n. n. Padersoni laadimisega. Sel- lega on loodud püss, mille laadimine sünnib auto- maatselt; iga paugu laskmiseks olevat vaja va- jutada päästikule. Ühes püssiga on tarvitusel- võetud kergem laskemoon, mis võimaldab suu- rendada kaasaskantavate padrunit arvu, ilma et seejuures suureneks laskemoona üldkaal. Laadi- mine sünnib kasettide abil, à 10 padrunit. Uus püss kaalub 4 kg, üldpikkus 114 sm, raua pikkus — 609 mm. Püssi võib varustada ükskõik mis- sugust tüüpi täägiga. Kuuli algkiirus olevat 820 m/sek.

Pea kõigi välisriikide sõjakirjanduses leidub mõni lehekülg, mis on pühendatud sõjaväe moto- riseerimisele. Esikohal sellel alal seisavad Ing- lismaa ja P.-Ameerika Ühendriigid, kes näivad konkureerivat üksteisega sõjaväe motoriseerimise küsimuse uurimise alal.

„Infantry Journalis“ (1. a. detsembri kuu number) ilmus leitnant Reeves'i sulest tähe- lepanuvääriv artikkel, kus viimane praktilise ameeriklasena näitab arvude najal, et:

- on võimalik mehaniseeritud jõu loomine, milline peale tankide sisaldab, motorisee- ritud elementide näol, jalaväe kallaletungi toetamiseks üldiselt kasutatavaid relvu;
- see jõud peab olema täienduseks jalaväe toetamiseks määratud tankide üksustele;
- ta peab suutma ise end aidata ja rahuldada kõigil aladel ja peab eriti veel sisaldama motoriseeritud ja võimalikult ka soomus- tatud suurtükiväe üksusi.

Oma arutuse tulemusena esitab autor temalt soovitava tankide diviisi koosseisu.

Prantsuse sõjalise kirjanduse ülevaade.

Bibliograafia.

R. Tck.

BELGIA.

„Bulletin Belge des Sciences Militaires“.

Juuni 1930. a.

1. Belgia armee operatsioonid 1914.—1918; a. sõjas. Lahingud Hautem—Sainte—Marguerite ja Grimde'i juures 18. aug. 1914. a. (Järg. Vt. „Bulletin Belge des Sciences Milit.“, mai 1930. a. ja „Sõ- dur nr. 23/24 — 1930. a.)

2. D. S. I. Jalaväe kroonika. Ras- kekuulipildujate kasutamise viis pealetungil Briti sõjaväes. Selgita- nud küsimust vastavate Briti sõjaväes praegu maksvate eeskirjade põhjal (Machine Gun Train- ing, édition 1925) leiab autor, et need annavad r. k.-le võrdlemisi suure vabaduse tegutsemiseks lahingus. Selle põhimõtte kohaselt sünnib tihti taktikaliste üksuste lõhkumine ning üksikute all- üksuste andmine kord ühe ja kord teise juhi käsu- tusse. Eeskiri on teadlik sarnase süsteemi pa- hedes ja seepärast nõuab, et brigaadi r. k. ohvit- ser kasutaks igat võimalust operatsiooni vältusel, et kontrollida r. k. asetust ja nende tegevuse vöi- malusi, tarbekorral ette võttes ümbergrupeerimisi.

Raekojaplats 18

A.-S. Ühendatud Manufaktuur Kauplused

(end. J. JEGOROV.)

RIIDE- JA PUDUKAUPLUS

Siidid, sametid ja villased kleidi riided
igas seltsis ja värvides,

Kõiksugu riide- ja pudukauba alaline
juurdetulek.

Hinnad odavad.

Ambla Põllumajandus Ühisgümnaasium Tapal 1. soomusrongi rügemendiga tutvunemas.

Mis puutub tulistamise üle oma jalaväe peade või läbi intervallide, siis arvavad inglased, et seda võiks teha ainult erilisel soodsatel juhtudel. Võtta reegliks sarnast tulistamisviisi nad ei soovita; sellevastu on märgata püüdu luua otsekohest, vahetut sidet jalaväega asumisega eeljoonel, et siit juhtida tuld takistamatult.

3. Kol-leitnant Van Egroo. Preisi kaardiväega Sambre'il augustis 1914. a. Sõjaajalooline kirjeldus. Autor arvab, et kui sakslaste manööver Sambre'il ja Meuse'il ebaõnnestus, siis selles tuleb süüdistada ülemjuhatast, kes loobus antud suunast, tiivapoolse armee-de grupi juhatuse puudulikku organisatsiooni, 2. armee ja väekorpuse juhatast. Kõik need juhid näitasid üles algatusvõimet suuremal määral kui seda lubas olukord ja neile antud ülesanne; ja see oligi ebaedu põhjuseks.

4. Major F. Delvaux. Antverpeni tsitadeli piiramine 1832. a. (Järg. Vt. „Bulletin Belge des Sciences Militaires“, mai 1930. a. ja „Sõdur“ nr. 23/24 — 1930. a.)

5. Kapten Wanty. 1830. a. revolutsiooni sõjalised tagajärjed. (Järg. Vt. „Bulletin Belge des Sciences Militaires“, mai 1930. a. ja „Sõdur“ nr. 23/24 — 1930. a.)

6. Lend-majoor R. Desmet. Hävituslennuvägi ja tema tulevik. Autor arvab, et üheistmeliste hävitajate tähtsus tulevikusõjas väheneb selle järele, kuidas ilmuvad lahingusse hästi relvastatud ja soomustatud õhuristlejad. Soovitab võtta revideerimisele hävituslennuväe (Belgia) organiseerimise alal praegu maksvad põhimõtted.

7. Poole aastakäigu sisustik.

8. Sõjabibliograafiline ülevaade.
V. K-ts.

ITAALIA.

„Esercito e Nazione“. Mai 1930. a.

1. Sõpradele ja vaenlastele. Kommenteeritakse Mussolimit käesoleval aastal Florentsis peetud poliitilist kõnet, milles „Duce“ on seletanud fascismi ülesandeid ja sihtjooni ühenduses rahuküsimustega Euroopas.

2. Majanduspoliitika mõõdund sõja s. Küsimuse käsitlemiseks autor jagab mõõdund sõja kaheks perioodiks, milledest esimene võtab oma alla esimesed poolteist aastat ja teine — ülejäänud osa; mõlemas perioodis vaadeldakse keskriike lahus liitlastest, kusjuures autor loeb üles kõik tähtsamad seadused, mis olid antud ühes või teises riigis majanduselu reguleerimiseks, ja hindab nende tagajärgi.

3. R. Comolli. Uutest konstruktsioonidest mereväes. Nelja uue ristleja ja ühe veealuse laeva vettelaskmisega käesoleva aasta kevadel suureneb Itaalia sõjalaevastik 31.200 standard tonni võrra. Ühes endiste laevadega moodustaks see ümmarguselt 214.900 tonni. Autor ütleb, et see polevat aga veel lõpusaavutus: on ette nähtud terve rida uusi sõjalaevu, millede valimisel 1933. a. kogu sõjalaevastiku mahutus peaks tõusma 405.500 tonnini. Olles moodsalt relvastatud ja varustatud kujutaks Itaalia sõjalaevastik endast faktori, millega teised riigid peaksid tõsiselt arvestama. Imperialisthikkudest püüetest ei saavat siin juttugi olla, sest et Prantsusmaa, kes Itaaliat selles mõttes süüdistavat, 1936. a. tõstab oma sõjalaevastiku ümmarguselt 820.000 tonnini mõõdund Londoni merekonverentsil ametlikult deklareeritud 742.000 tonni asemel.

4. L. A. Magiorotti. Malta ja suur piiramine 1565. a. Tagasiivaade Malta saare ajalukku. Üksikasjalikumalt valgustatakse Malta kindlustuste piiramist Türgi sultan Soliman Suu-

reilt 1565. a. Kindlustusi kaitsesid 8500 kristlast, seal hulgas 541 Püha Johannese ordu rüütlit (Malta saar kuulus sel ajal nimetatud ordule) ümmarguselt 63.000 türklase vastu. Vaatamata suurele jõudude ülekaalule polnud türklastel edu ja pärast 110 päeva kestnud sõjategevust nad olid sunnitud saarelt lahkuma, jättes maha umbes 20.000 meest surrutena.

5. Avaldamata dokumendid. Itaalia kindral Agostino Petitti Bagliani di Roreto raport sõidu kohta Itaalia valitsuse ametliku esindajana Saksamaale 1872. a. Huvitav dokument sakslaste meeleolu ja sõjalise seisukorra üle pärast Prantsuse-Saksa sõda 1870/71. a.

6. L. Grosso. Sõjaväe sidevahendid. Huvitav teaduslik uurimus, illustreeritud hulga joonistega.

7. E. Telmon. Distantside mõõtmisest staadioga. Praktiline näide.

8. A. Businelli. P-Ameerika Ühendriigid: II. Kuubalaste mäss. Hispaania-Ameerika sõda. Ühendriigid ja Euroopa. Autor leiab, et pärast Hispaania-Ameerika sõda Ühendriigid on lakkamatult samunud imperialismi teed, mis on leidnud kõige selgema väljenduse Monröe doktriinis. Saanud Euroopa sõja ajal Vana-Ilma rahvaste kreditoriteks, nad etendavad praegusel ajal majanduse alal juhtivat osa ja ähvardavad võtta oma alla kogu maailma kaubanduse. Selles on kõigepealt Inglismaa ära tunnud hädaohtu ja katsunud tonnaši ja relvastuse piiramise ettepanekutega ning mitmesuguste lepingutega oma seisukohta maailma kaubanduses alal hoida, ühtlasi vähendades Ühendriikide ikka kasvavat mõju. Autor hoidub ennustamast kuidas küsimus areneb tulevikus, kuigi ta leiab, et raske on võistelda Ühendriikidega, eriti nüüd, kus nende majandus on nii õitsval järjel.

9. G. Chirico. Sõdurite toiduportsjon. Autor selgitab küsimust itaalia sõduri tarviduste kohaselt.

10. Reservohvitseride lehekülg.

11. Ühest kuust teise. Mitmesugust. Välisriikide sõjavägedes. Spordi kroonika. Kirjavahetus lugejaskonnaga. Teistest ajakirjadest. Bibliograafilised märkmed.

V. K-ts.

SAKSAMAA.

„Militär-Wochenblatt“ nr. 46 — 11. VI. 1930.

Oberst W. Muff: Noor ohvitserkond käärrib. Saksa natsionaalsotsalistliku partei poliitilistest „mürglitest“ on osa võtnud mõned noored Reichswehri ohvitserid ja selle eest riigivõimult vangistatud. Mis on põhjuseks, et noor ohvitser satub sarnasele teele? Vastus olevat lihtis: Kogu Saksamaa noorus käärrib. Otsitakse lõbusid, ollakse mures igapäevase leiva pärast, tehakse raha, tehakse karjääri, mõeldakse spordist, tantsust, autost, raadiost... Noor ohvitser jääb omis ideaalides neisse piiridesse, mida harrastab tema-põlve noorus.

Prantslaste vaateid jalaväe tuleplaanis. Prantslased pühendavat liiga suure tähelepanu jalaväe tuleplaanidele, kõik muu unustatavat... Prantsuse ajakirjanduses tõstetakse protestihääli liialdumise vastu tuleplaanidega.

Pioneeride organisatsioonist. (Hptm. Wagner.) Organisatsioon pidavat või-

maldama pioneere tuua teistele väeliikidele lähemale juba rahuaaja töös. Muudu see eliid väe all-likk ei suutvat sõja puhul leida tegevuses tarvilikku kontakti.

Moodsast diviisist. Inglise vaateid moodsa diviisi kohta.

Merev-kapten Gadov: Baltimere merepoliitilisest olukorrast. Küsimust selgitatakse Saksamaa seisukohast. Kas ootab teda siit oht? Vastus — väiksem kui enne Maailmasõda.

Sõjakirjandust. Sõjaväelisi teateid. Mitmesugust.

N.-VENE.

„Vojennõi Vestnik“ nr. 16 — 5 VI. 1930.

Dm. Milov: Artiklis „Kasutagem kõiki võimalusi“ tuuakse teesised Kuitsõshevi ja Jakovlevi ettekannetest kompartei XVI kongressil. Venemaa industrialiseerimine arenevad hoogsalt, sotsialism teostuvat lähemal aastail, kui... kasutatakse ära kõik võimalused nende jõudude neutraliseerimiseks, mis takistavad sotsialismi teostumist Venemaal nii, nagu seda õpetatakse raamatutes.

Ajutiste sõjaliste õppuste kaudu miilitsani. SSSR relvastatud jõudude organisatsiooni aluseks ei tulevat pidada praegust RKKKA organisatsiooni, vaid territoriaal miilitsalisi kaadreid. Nõukogude liit tahtvat oma julgeoleku tulevikus rajada miilitsale.

S. Belitski: Osoviahimi 2. kongressi tulemustest.

F. Shutnikov: Vägede operatiivvedu autodel. Kuigi punaväes olevat autotransport edenenu, kuid juhid ei oska seda kasutada. Eelseisvatel õppustel tulevat omandada oskusi autotranspordi alal.

Signalisatsioonist suurtükiväes nägemise kaudu.

I. Tšhalõi: Õppustel ärgu unustatagu lahingu tõelikku nägu.

Artiklid laskeasjanduse alal: Laskeabinõud saatusest. Laskeabinõudest. Laskeabinõude arv olevat liiga kasvanud. Tulevat üleliigsed neist heita kõrvale.

Poliitruki osas otsitakse abinõusid, et propandas mitte maha jääda „hoogsalt arenevast elust“, et mitte kuulutada neid tõekspidamisi, mis kõlbavad veel eile... Ainult hoolas informatsioon suudab töötegijaid poliitilise kasvatuse alal hoida tarvilises suunas. Eksimused siin (suunas!) andvat pärast valusasti tunda, nagu näitasid kogemused talupoegade maapidamiste kollektiviseerimises: tuli häbiga taanduda hoogsamail rünnakmomentil...

Mõningaid põhjusi juhtkonna tööga ülekoormamises laagrites. Puna-väe juhtkonna ridadest kuulub häälti töö ülirohkest. Laagrites olevat põhjusteks tööga ülekoormamises: liiga palju aega nõudvat igasugused majanduslikud mured ja nende lahendamine. Liiga suur püüdmine, hoog keskmiste ülemate poolt, sarnane, mis kinni ei pea töökavadega tõmatud piiridest; liiga palju aega nõupidamisi, ettekandeid jne. — kõik see koormavat juhti. Kõrgematele juhtidele ei tulevat meelde kontrollida, kui-võrt juht on saanud puhata. Unustatakse, et vaimliselt ja füüsiliselt värske juhi töö on produktiivne.

Sõjakirjandust. Bibliograafia. K.

Kaitseväe elu.

Velsker Karl Lõhmus.

29. juunil s.a. sai 50-aastaseks Pärnu garnisoni ambulantsi üleajateenija velsker Lõhmus. Ühtlasi on temal seljataga 30-aastane velskeri teenistus, mis alates Kroonlinna velskeri kooli lõpetamisest 1900. a. on möödunud väikeste vaheajadega peamiselt Vene sõjaväe ja meie kaitseväe ridades.

Sport.

Murdmaajooks Viljandi garnisonis.

Esimesena kohale jõudja noor Paltsmar läbib lõpujoone.

Sakala üks. jal. pataljoni murdmaa jooksul 18. mail 1930.

Tallinna ümberlinna teatejooksu võitis kaitseväge.

1. juunil s. a. kindral Laidoner'i nimelise kapitali korjanduse päeval peeti Tallinnas traditsioonilist ümberlinna 10 × 500 m teatejooksu võistlust, millest võttis osa kaitseväge, kaitseliit ja politsei.

Võistlus algas kell 11 hommikul S. S. Kalevi aiast ja suundus Merepuiesteele, sealt edasi Rannavärava puiesteele, Suurtüki tänavale, Balti jaama eest läbi Vaksali puiesteele, Kaarli tänav, Vabadusplats, Estoonia puistee ja S. S. Kalevi aeda tagasi.

Alul veab jooksu kaitseliit, tema järel politsei ja lõpuks kaitseväge. Rannavärava puiesteel surub kaitseväge end juba teisele kohale ja annab teate üle Suurtüki tänav nurgal ainult paarimeetrilise vahemaaga kaitseliidust. Siis aga sünnib üllatus! Kaitseväge mees v.-allohv. Kask jätab oma tee katmisel kõik vastased kaugelt maha ja annab teate üle Balti jaama ees, olles kaitseliidust umbes 50 m ees. Sellest peale kaitseväge võistlejad suurendavad iga vahetusega vahemaad ja jõuavad esimesena lõppu, olles vastastest ees umbes 130 m. Kaitseväge kattis maa ajaga 11 min. 11,2 sek. (uus rekord, endine 11 min. 29,4 sek.), teine kaitseliit — 11 min. 23,2 sek. ja kolmas politsei — 11 min. 24,8 sek.

Kaitseväge meeskonnas võistlesid jooksu järjekorras järgmised kaitseväelased:

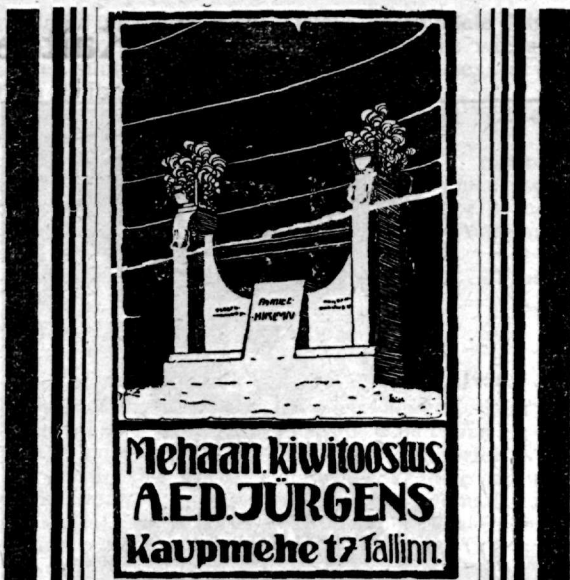
1. N.-allohv. FERCHEN, Otto — 1. jalaväe rügement.
2. Veltveebel KESKÜLL, Reinhold — Pioneerpataljoni.
3. Kapral KOLK, Voldemar — Merekindlus.
4. N.-leitnant HERM, Adolf — Kv. üh. õppeasutised.
5. V.-allohv. KASK, Aleksander — 1. jalaväe rügement.
6. N.-allohv. LAUR, Johannes — 9. ük. jal. pataljon.
7. N.-leitnant ISRAEL, Rudolf — Merekindlused.
8. N.-allohv. RAUKAS, Eduard — Pioneerp.
9. N.-leitnant KERJAN, Karl — 9. ük. jal. pataljon.
10. N.-allohv. RATTUS, Valter — 7. jal. rüg. L—ks.

Tallinna garnisoni jalgpallivõistlused.

Mai- ja juunikuul s. a. peeti Tallinna garnisonis väeosadevahelist jalgpallivõistlust K. Ü. „Päevalehe“ poolt annetatud rändauhinna — hõbekarika — peale. Võistlustest võtsid osa kõik garnisoni väeosad peale auto-tanki rügemendi, arvult 12 meeskonda. Võistlust peeti kahemiinuse süsteemis ja see andis kokku 24 võistlusemängu. Võistluste korraldajaks ja läbiiviaks oli garnisoni spordikomisjon. Võistlustel tuli võitjaks Pioneerpataljoni, seega teist aastat, kes ühtlasi viis koju K. Ü. „Päevalehe“ rändauhinna — hõbekarika.

Võistluste tagajärjed kujunesid järgmiselt:

1. Sidepataljoni — 10. pataljoni 3 : 1.
2. Sõjakool — Lennuvägi 5 : 0.
3. Allohv. kool — Komandantuur 1 : 1.
4. Pioneerpataljoni — Kaitseministeerium 8 : 0.
5. Mervägi — Kalevi pataljoni 4 : 0.
6. Scoutspataljoni — Merekindlus 2 : 0.
7. Allohv. kool — Komandantuur 3 : 0.
8. Sidepataljoni — Sõjakool 1 : 1.

9. 10. pataljoni — Lennuvägi 5 : 1.
10. Kaitseministeerium — Komandantuur 2 : 1.
11. Sidepataljoni — Sõjakool 1 : 0.
12. Merekindlus — Sõjakool 4 : 1.
13. Scoutspataljoni — Sidepataljoni 1 : 0.
14. Pioneerpataljoni — Allohv. kool 4 : 0.
15. 10. pataljoni — Kaitseministeerium 2 : 1.
16. Kalevi pataljoni — Allohv. kool 1 : 0.
17. Merekindlus — Kalevi pataljoni 1 : 0.
18. Pioneerpataljoni — Scoutspataljoni 5 : 2.
19. Sidepataljoni — Mervägi 4 : 3.
20. Merekindlus — 10. pataljoni 3 : 2.
21. Sidepataljoni — Merekindlus 5 : 0.
22. Scoutspataljoni — Sidepataljoni 1 : 0.
23. Pioneerpataljoni — Mervägi 1 : 0.
24. Pioneerpataljoni — Scoutspataljoni 10 : 0.

L—ks.

Sõjaväe viievõistlused Stokholmis.

1.—8. augustil s. a. peetakse Stokholmis Rootsi kaitseväge spordiühingu korraldusel sõjaväe viievõistlust. Võistlustest osavõtma on palutud järgmised riigid: Taani, Eesti, Soome, Läti, Leedu, Norra, Poola ja Saksa. Iga riik võib esineda nelj võistlustel nelja ohvitseriga — üks juht ja kolm võistlejat. Kõik küllakutsutud ohvitserid elavad Stokholmis „Sveriges Militära Idrottsförbund“i külalistena.

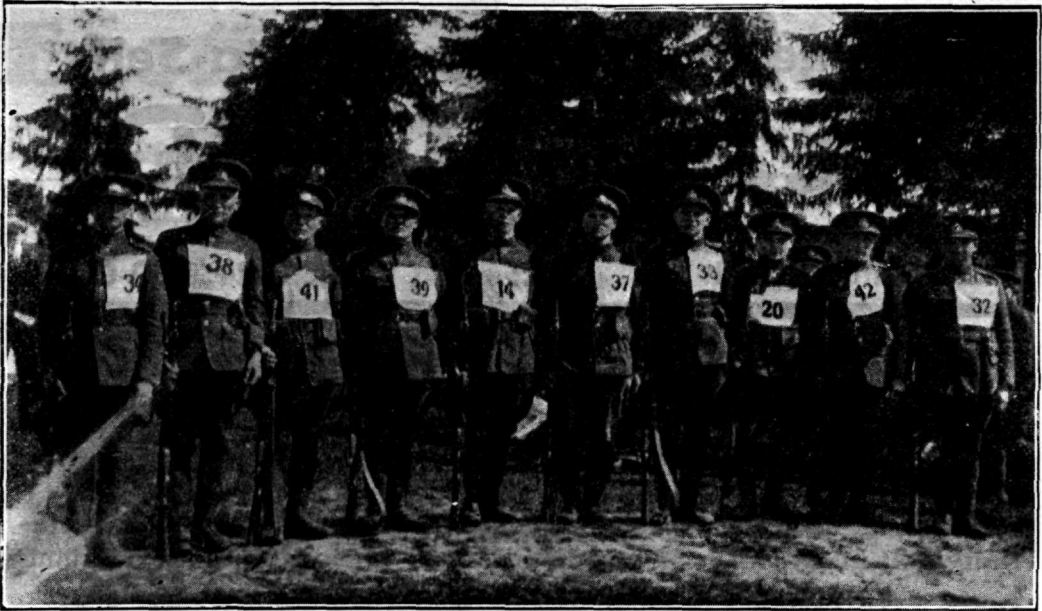
Võistlustele on välja pandud Rootsi kaitseväge spordiühingu poolt gruppidevahelised ja individuaal auhinnad.

Võistluste vaheaegadel on ka külaliste meelelahutuse eest hoolt kantud. Nii on ette nähtud külaskäik Stokholmi näitusele ja Zooloogia aeda. Aurikul tehakse väljasõite ilusatesse skääridesse ja Mälarsee'l asuvasse ajaloolisse lossi Skokloster'isse.

Sõjaväe viievõistlust on moodsamaid spordialasid ning harrastatakse paljude Euroopa riikide kaitsevägedes. Samuti on sõjaväe viievõistlust raskemaid spordialasid, sest sinna kasvasse kuuluvad:

- 1) 5 km ratsasõit kiiruse ja takistuste võitmisega;

Murdmaajooks Viljandi garnisonis.

Esimesed 10 lõppjoonele jõudnud noort.
Sakala üks. jal. pataljoni murdmaajooksul 18. mail 1930.

- 2) laskmine püstolitest 25 m d. 20 lasku à 3 sek. jooksul 10-ringilise mehe kuju pihta;
- 3) 300 m ujumine;
- 4) vehklemine mõõkadel (epé) ja
- 5) 4000 m jooks.

Meil seni sõjaväe viievõistlust sarnaste ala-

dega ei ole harrastatud, seepärast nendest võistlustest osavõtmine sünnitab möödapääsemata raskusi. Oleks soovitatav, et meie kaitseväe sportlaspere endid tulevikus moodsale sõjaväe viievõistlusele hakkaksid ettevalmistama, sest see võimaldaks ka teiste riikide kaitseväelastega sel spordialal jõudu proovida ja sõprusidemeid sõlmida.

L—ks.

SISUSTIK: -mp. Teine vabaduseristi päev Petseris, 28.—29. juunil 1930. — V. Saarsen. Sõjakohtu korraldus. — Soome kaitseväe esindaja kindralstaabi kolonel B. Helsingius'e lahkumise puhul. — Joter. Saksa „Aadelreichswehr“ ja selle ühendused RKKA-ga. — H. Brede. „Väejuht vastu tahtmist.“ — N. Thar. Pinnapealsete kaevikute, vaatluspunktide, kuulipildujapesade ja varjendite ehitamine. — K. Vohnja. Külaskäik Soome alohvitserkonnale. — Ametlik osa. — Sõjakirjandust. — Kaitseväe elu. — Sport.

Vastutav toimetaja kol.-leitn. A. KASEKAMP. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

Le Locle Schweiz

Asutatud 1826. a

A-S. H-y Moser & Ko.

Pikk tänav 19

kõnetr. 22-67.

soovitab

rikkalikumas valikus

tasku- ja käeaurisid maailmakuulsast H-y Moser & Cie vabrikust Le Locle Schweiz. **Seina-, laua- ja äratuskellasid, kette ja käevõrusid, kuld- ja plaqüé. Parimat Rootsi kristalli.**

A. O. G.
OSKAR
KILGAS

**Trikoo-, pitsi-
 ja sukavabrik**
TALLINN
 Volta t. nr. 3.

Vabrik valmistab kõrges headuses:
*sukki, sokke, lastesukki, trikood,
 pitse, paelu, laudlinu, spordi-
 ülikondi, siidi, poolsiidi ja villa-
 seid kleidi, pesu- ja voodriideid, Serge,
 Crepine, Rips, Taft, Shoti taft, Crepe
 de chine, Crepe satin, Dekoratsiooniriie,
 Mööbliriie, Veloutini, Milanaise jne. jne.*

Kaubad varustatud vabriku märgiga ja saadaval üle maa.

JUHENDID LASKURILE

oma relva puuduste ja vigade leid-
 miseks ja nende kõrvaldamiseks.

Kokkuseadnud **O. Käbala**.

Hind 60 senti.

Müügil „**Sõduri**“ talituses,
Tallinn, Toomkooli 7.

Toimetus ja talitus Toompeal, Toomkooli tän. 7. Kõnetr.: Sõjaväe 163.

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk tän. 42.

UNION jalanõud

on moodsad ja vastupidavad.

TH. V. GRÜNVALDT - UNION
tallanahk

:: on veetihe ja tugev. ::

Müük igas paremas äris Eestis.

Vabrik: TALLINNAS,
Maakri tän. 19/21.

TELEFONID: Juhatus 308-97
Jalanõude osak. 308-44
Naha osakond 9-05.

„Kokk“

„Sana“

Meie tööstuse saadused on taimevõid:

„Kokk“, „Sana“, „Java“, „Balmi“,
„Stella“ ja „Köögi Kokosrasv“.

Saadaval igal pool.

Toetage kodumaa tööstuse saadusi.

SAKU ÕLLETEHAS A-S.

Asut. 1876.

Põhikapital Kr. 1.500.000.—

JUHATUS — TALLINNAS

PEALADU — Tallinnas, S. Kloostri 10|12.

Telef.: 17-48, 32-86.

OSCAR STUDE

Raudtee ametline speditsoon.

TALLINN, S. Brokusmägi 14. Tel. 7-05.
PÄRNU, Pühavaimu tän. 8. Tel. 2-31.
TARTU, Jaani tän. 24. Tel. 8-15.
VALK, Maleva tän. 1. Tel. 1-39.

NARVA, Kiriku tän. 22. Telefon 2-70.
VILJANDI, Suurturg 9. Tel. 1-04.
VÖRU, Kreutzvaldi tän. 57. Tel. 1-11.
PÕLTSAMAA, Lossi tän. 15. Tel. 32.

Igasuguste raudteesaadetiste kojutoimetamine

igast Eesti raudteejaamast eelpool-nimetatud linnades, ja ümberpöörduvalt. Saatjatelt kodunt ära toomine ja veodokumentide muretsemine. Järeilmaksude inkasso raudteevalitsuse vastutusel. — Pöörduda kirjalikult või telefoni teel mainitud aadressidel ehk jaamaülemate poole.